

Τὸ Λαυριωτικὸν μοναστικὸν σύστημα κατὰ τὸν Ὅσιον Ἀθανάσιον τὸν Ἀθωνίτην

ΜΟΝΑΧΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

A. Βιογραφικά

Ὁ Ὅσιος Ἀθανάσιος γεννήθηκε στὴν Τραπεζοῦντα τοῦ Πόντου περὶ τὸ 927-930 ἀπὸ εὐποροὺς γονεῖς. Ἀπορφανισθεὶς σὲ βρεφικὴ ἡλικία καὶ μετὰ τὴν ἐγκύκλια παιδεία μετέβη στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου ἐσπούδασε τὰ ἱερὰ καὶ θύραθεν γράμματα, ἔχοντας τὴν προστασία εὐγενοῦς ἄρχοντος. Ἐκεῖ ἐγνώρισε τὸν περίφημον ἡγούμενο τῆς Λαύρας τοῦ Κυμινᾶ Μιχαὴλ Μαλεῖνον, τὸν ἀκολούθησε, ἔγινε ὑπ' αὐτοῦ μοναχὸς καὶ διακρίθηκε γιὰ τὸν ἀσκητικὸ του βίον. Ἐδῶ γνωρίσθηκε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Νικηφόρο καὶ Λέοντα Φωκᾶ, ἀνεπιούς τοῦ Μιχαὴλ. Στὴ Λαύρα τοῦ Κυμινᾶ ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκᾶς ἐνθουσιάσθηκε ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τοῦ ἐκμυστηρεύτηκε τὴν ἐπιθυμία νὰ κτίσει μονὴ καὶ νὰ μονάσει μαζί του, παραιτούμενος τῶν κοσμικῶν του ἀξιωματίων.

Ὁ Ἀθανάσιος γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴν ἡγουμενία τῆς Λαύρας τοῦ Κυμινᾶ καὶ γιὰ νὰ ἀσκητεύσει ἐν ἡσυχίᾳ, φεύγει κρυφὰ καὶ ἔρχεται τὸ 958 στὸν Ἄθωνα. Ὁ Νικηφόρος τὸν ἀνεξήτησε καὶ ἀνέθεσε τὴν ἔρευνα στὸν ἑπαρχο Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἔγραψε περὶ αὐτοῦ στὸν Πρῶτο τοῦ Ὄρους Στέφανο (958-960). Ὁ Ἀθανάσιος ἐμόναζε τότε ἐν ἀνωνυμία κοντὰ στὴ Μονὴ Ζυγοῦ καὶ ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ τοῦ Πρώτου στὴ σὺνάξῃ τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἀλλὰ τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴν ἀναγγεῖλει τὴν ἀνακάλυψιν.

Ἀκολούθως ἐζήτησε τὴν εὐλογία ἀπὸ τὸν Πρῶτο νὰ ἀσκητεύσει στὴν ἔρημο τῶν Μελανῶν, ὅπου ἀργότερα ἔκτισε τὴ Μεγίστη Λαύρα.

Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος ἀνεκάλυψε τὸ ἀσκητικὸ καταφύγιον τοῦ Ὁσίου. Ἦτο ἡ περίοδος τῆς ἐκστρατείας τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ στὴν Κρῆτη, πρὸς ἀπελευθέρωση τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς Ἄραβες. Ὁ ἀθλοφόρος στρατηγὸς ἐκάλεσε σὲ βοήθεια ἐναρέτους μοναχοὺς ὀνομαστῶν μοναστικῶν κέντρων καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν Ἀθανάσιον περὶ τὸ τέλος τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος (Ἡράκλειο) (961),

ὅταν ἔπεσε τὸ φρούριο ἐκεῖνο, τὸ κέντρο τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν στὸ Αἰγαῖο.

Στὴν Κρήτη ἀνανεώθηκαν οἱ δεσμοὶ τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ ὁ Φωκᾶς ἀπεφάσισε νὰ ἰδρῦσει μὲ τὸν Ἀθανάσιο τὴν Λαύρα, μὲ σκοπὸ νὰ ἀσκητεύσει καὶ ἐκεῖνος μαζί του, προσφέροντας δῶρα ἐκ τῶν λαφύρων τῆς νίκης κατὰ τῶν βαρβάρων.

Ὁ Ἀθανάσιος ἐπέστρεψε στὸν Ἄθωνα καὶ ἄρχισε τὴν οἰκοδομὴ τῆς Λαύρας, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ ἐπιθυμία τοῦ στρατηγοῦ, ἐνῶ ὁ ἴδιος προετίμα τὸν κατὰ μόνας βίο. Ὁ Φωκᾶς ἐπέστρεψε νικηφόρος στὴν Πόλη. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 963 στέφθηκε αὐτοκράτωρ (963-969) καὶ νυμφεύεται τὴν Θεοφανώ, σύζυγο τοῦ αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Β΄.

Ὁ Ἀθανάσιος λυπήθηκε γιὰ τὸ γεγονὸς καὶ φεύγει γιὰ τοὺς Ἅγιους Τόπους. Τελικῶς δὲν μετέβη ἐκεῖ, ἀλλὰ στὴν Κύπρο. Ὁ αὐτοκράτωρ Φωκᾶς τὸν ἀναζητᾷ.

Ὁ Ἀθανάσιος μετὰ ἀπὸ πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση τῆς Λαύρας ἐπιστρέφει στὴν ὑπὸ διάλυση Μονὴ του.

Στὴ συνέχεια, μετὰ τὴν ἀνόρθωση τῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων, μεταβαίνει στὴν Πόλη γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ νὰ τὸν ἐλέγξει γιὰ τὴν ἀθέτηση τῶν ὑποσχέσεών του.

Ὁ αὐτοκράτωρ καθησυχάζει τὸν Ὅσιο, τὸν ἐνημερώνει γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς πράξεώς του, δίδει νέες παροχές στὴ Λαύρα καὶ ἀνανεώνει τὴν ὑπόσχεσή του ὅτι «αὐτῆς τῆς βασιλείας καταφρονῆσαι καὶ τοῦ διαδήματος, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς γυναικὸς μηδεμίαν ἐπιστροφὴν ποιῆσαι· καὶ καλοῦντος ἐπιτηδεῖου καιροῦ διαδράναι πάντα, ἃ νῦν ἐμποδῶν νομίζεται, καὶ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος φοιτῆσαι καὶ τὰς συνθήκας πληρῶσαι»¹.

Καὶ βέβαια, γνωστὸν εἶναι, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσει τὴν ὑπόσχεσή του, δολοφονηθεὶς ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Τζιμισκῆ τὸ 969.

Τὸ 964 ἐκδίδει Χρυσόβουλο καὶ τὸ ἐπιδίδει στὸν Ἀθανάσιο μὲ τὸ ὅποιο ἡ Λαύρα ἀπὸ ἰδιωτικὸ μοναστικὸ ἴδρυμα καθιερῶνεται αὐτοκρατορικὸ μοναστήρι, τὸ πρῶτο τοῦ Ὁρους Ἄθω.

Κατόπιν, ὁ Ὅσιος ἐπιστρέφει στὴ Λαύρα καὶ συνεχίζει τὴν ἀνοικοδόμησι τῆς Μονῆς καταβάλλοντας κόπους καὶ θυσίες γιὰ τὶς ὁποῖες γράφει ὁ ἴδιος: «...

1. MEYER PH., *Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster*, Leipzig 1894, σελ. 104.

ὄσους κόπους καὶ συντριβὰς πεπόνθαμεν καὶ πειρασμοὺς καὶ ταλαιπωρίας ὑπομενῆκαμεν, καὶ δόσεις ἐξόδων καταβεβλήμεθα εἰς τε λατομίας καὶ κατορύξεις καὶ χωμάτων καὶ λίθων ἐκφόρησιν καὶ φυτῶν καὶ θάμνων καὶ δένδρων προθέλυτον ἐκτομήν τε καὶ ἔκσπασιν, πρὸς τὸ δεῖμασθαι τὸν ἅγιον τῆς Ὑπεραγίας ναὸν τὴν τε τῆς Λαύρας ἅπασαν κατασκήνωσιν μακρὸν ἂν εἶη διεξελθεῖν...»².

Ὁ Ὅσιος ὠργάνωσε τὴ Λαύρα κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Μονῆς Στουδίου. Συνέταξε τὸ Τυπικὸ τοῦ βάσει τοῦ ὁποῦ διοικεῖται ἡ Λαύρα καὶ ρυθμίζονται τὰ τῆς λειτουργίας αὐτῆς. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 969 δολοφονεῖται ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ νέος αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται ὁ Ἰωάννης Τζιμισκῆς (969-976). Τὰ πράγματα ὁμως πλέον ἀλλάζουν.

Ὅσοι ἀντιδρῶσαν στὸ ἔργο τοῦ Ὁσίου ἄδραξαν τὴν εὐκαιρία καὶ τὸν διαβάλλουν στὸν νέο αὐτοκράτορα. Αὐτὸ ἦτο ἐνδεχόμενον, γιὰ τὴ προσωπικότητα καὶ ἡ δραστηριότητα τοῦ Ἀθανασίου ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπία καὶ τὸν φθόνον ὀρισμένων ἁγιορειτῶν.

Οἱ προσπάθειες ὁμως τῶν «ἀντιπάλων» ἔφεραν τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ δέχθηκε εὐμενῶς τὸν Ἀθανάσιον καὶ ἐξέδωσε ὑπὲρ τῆς Λαύρας Χρυσόβουλο, ἐπικυρώνοντας τὰ ὑπὲρ αὐτῆς ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ Χρυσόβουλα καὶ προνόμια.

Κατὰ τὴν παραμονή του στὴ Βασιλεύουσα ὁ Ἀθανάσιος ἐπέτευχε τὴν ἀποστολὴν στὸν Ἄθω τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς Στουδίου Εὐθυμίου γιὰ τὴν εἰρηνεύσιν τῶν δύο πλευρῶν.

Οἱ προσπάθειες τοῦ Εὐθυμίου στὸν Ἄθω κατέληξαν στὴ σύνταξιν τοῦ Τυπικοῦ, τοῦ γνωστοῦ ὡς Τυπικοῦ (972) Ἰωάννου Τζιμισκῆ, μὲ τὸ ὁποῖο τέθηκαν οἱ βάσεις τοῦ ἁγιορειτικοῦ καθεστώτος³.

Ὁ Ὅσιος Ἀθανάσιος ὑπῆρξε ἡ προσωπικότης, ἡ ὁποία ἔθεσε ἀνεξίτηλη τὴ σφραγίδα του στὴ διαμόρφωσιν τοῦ ἁγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ. Ἐξαιρέτως ὁμως ὁ Ἀθανάσιος ὑπῆρξε ἕνας γνήσιος μοναχός, ἕνας αὐθεντικὸς ἀσκητής, ἕνας ἅγιος.

Ὁ Ὅσιος ἐκοιμήθη τὸ 1000 μ.Χ. περίπου καὶ ἡ μνήμη του ἄγεται τὴν 5ην Ἰουλίου.

2. MEYER PH., μν. ἔργ. σελ. 105.

3. ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΝ. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, Ὁ Ὅσιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης. Ἅγιον Ὅρος 2007, σελ. 96.

Β. Ὁ ἀθωνικὸς μοναχισμὸς πρὸ καὶ κατὰ τὴν ἄφιξη τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου στὸν Ἄθω

Εἶναι ἐξηκριβωμένο καὶ ἀποδεκτὸ ὅτι μοναχοὶ στὸ Ὄρος ὑπῆρχον ἀπὸ τὰ τέλη, τουλάχιστον, τοῦ 8ου ἢ ἀρχῆς τοῦ 9ου αἰῶνος⁴. Διῆγον βίον ἀσκητικόν, ὁποῖος γινόταν πρὸ δύσκολος ἀπὸ τὶς σκληρῆς φυσικῆς συνθήκης τοῦ Τόπου.

Ὡς πρὸς τὴν προέλευση τῶν πρώτων ἀγιορειτῶν μοναχῶν διευτυπώθησαν διάφορες γνῶμες. Κατὰ μίαν ἄποψη, οἱ πρῶτοι μοναχοὶ ἦλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Παλαιστίνη⁵, ἐξαιτίας τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐπιθέσεων. Οἱ ἐπαναστάσεις τῶν Βεδουϊνῶν (795-796) συνετέλεσαν ἐπίσης ὥστε μοναχοὶ ἐκ τῆς Παλαιστίνης νὰ ἀναζητήσουν νέες ἐστίες ἀσκητικοῦ βίου σὲ διάφορα μέρη τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὅπως τὸ ὄρος Λάτρος καὶ ὁ Ἄθως.

Κατὰ μίαν ἄλλη γνώμη ἡ «Εἰκονομαχία παρεσκεύασε τὸ ἔδαφος διότι ἐπλήθυνε τὰς τάξεις τῶν μεμονωμένων ἀσκητῶν διὰ τῶν εἰκονολατρῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὸν Ἄθωνα διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς διώξεις. Οὗτοι ζῶντες κεκρυμμένοι ἐντὸς σπηλαίων καὶ καλυβῶν, ἀπέφυγον ὄχι μόνον τοὺς διώκτες των, ἀλλὰ καὶ τὸ βλέμμα τῆς ἱστορίας... Δὲν εἶναι λοιπὸν περιέργον ὅτι τὴν πρώτην μνεῖαν Ἀθωνιτῶν μοναχῶν ἀπαντῶμεν ἐπ' εὐκαιρία τῆς ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας Θεοδώρας συγκληθείσης Συνόδου πρὸς παλινῶρθωσιν τῶν εἰκόνων ἐν ἔτει 843... Κατ' ἐκείνην τὴν περίοδο, φαίνεται ὅτι ἤρχισεν νὰ ἀναφαίνεται στοιχειώδης κοινοβιακὴ μοναχικὴ ζωὴ ὑπὸ τὸν τύπον λαυρῶν...»⁶.

Κατὰ μίαν ἄλλην ὑπόθεση, οἱ πρῶτοι μοναχοὶ προήρχοντο ἀπὸ μοναχοῦς τῶν πέριξ τοῦ Ἄθω περιοχῶν⁷. Οἱ πρῶτοι ἀγιορεῖται ἦσαν κυρίως ἐρημίτες ἢ

4. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ., *Ὁ ἀθωνικὸς μοναχισμὸς*, σελ. 113.

5. ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, *Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ*, τόμ. α', σελ. 29, 31, 34. «Οἱ ἀσκηταὶ τοῦ Ἄθω κατὰ πάντα λόγον ἀποτελοῦσι τὴν συνέχειαν τῆς κατ' Αἴγυπτον μοναχῶν ἱστορίας, κατὰ γὰρ ἀμέσως ἐξ ἐκείνων. Τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἦτο ἀνακάλυψις λεγόμενον ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον οὐ μόνον ἐμφορεῖται ὁ ἐνταῦθα ἀσκητισμὸς ὑπὸ τῶν αὐτῶν ιδεωδῶν, ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ βίου τῶν θεοφιλῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, καὶ τροφοδοτεῖται ὑπὸ τῶν βίβλων, ἃς ἐκείνοι κατέλιπον· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἐξηγοῦνται ἐπαρκῶς καὶ τὸ ὁμόρρυθμον, τοῦ βίου, τῆς ὀργανώσεως, τῆς κοινοπραγίας ἐκείνων τῶν ἀσκητικῶν συγκροτημάτων... οἱ πρῶτοι Ἀθωνῖται ἦσαν μετανάσταται ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων... ὁ Ἄθως εἶναι φύσις μοναδική, πεποικισμένη δι' ἐξαιρετικῶν καλλονῶν καὶ προτερημάτων... Τοιοῦτος ὢν ὁ Ἄθως προωρῖζετο ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ὡς ἐκλεκτὸν καὶ τερπνὸν τῶν ἀσκητῶν ἐκείνων ἐνδιαίτημα...».

6. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Ν.Μ., *Θ.Η.Ε.* τόμ. 1, σελ. 859-862.

7. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ., *μν. ἔργ.* σελ. 115-116.

ἀναχωρητές ἢ μικρὲς ἀναχωρητικὲς ομάδες, χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιο, ἐὰν ὑπῆρχαν «κοινοβιακὲς κοινότητες»⁸.

Γνωστοὶ ἀσκητὲς τοῦ Ἄθωνος κατὰ τὸν δον αἰῶνα ὑπῆρξαν ὁ Ὅσιος Πέτρος ὁ Ἀθωνίτης καὶ ὁ Ὅσιος Εὐθύμιος ὁ Νέος. Οἱ βιογράφοι ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀσκητῶν μᾶς δίδουν ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ μοναχικοῦ βίου στὸν Ἄθω τὴν περίοδο αὐτή.

Ἐνα ἔγγραφο τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α΄ (883) ὁμιλεῖ, ἀναφερόμενο στὴ διένεξη τῆς Μονῆς Κολοβοῦ καὶ ἀγιορειτῶν, περὶ «τούς... τοῦ Ἄθωνος ἀσκητάς»⁹.

Τὸ σιγίλλιο ὅμως τοῦτο προϋποθέτει ὀργανωμένο μοναχικὸ βίον. Ἡ ἔκδοσὴ του θεωρεῖ δεδομένο ὅτι «οἱ Ἀθωνίτες ἀποτελοῦν ἓνα σύνολο (νομικὸ πρόσωπο), τὸ ὁποῖο μέσῳ μιᾶς ὀργάνωσης, ἔστω καὶ ὑποτυπώδους, ἐνεργεῖ στὸ ὄνομα ὄλων τῶν μοναχῶν. Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς οἱ Ἀντιπρόσωποι αὐτῆς τῆς ὀργανώσεως (διοικήσεως) πὸν κρατοῦν τὸ σιγίλλιο καὶ τὸ παρουσιάζουν στὶς ἀρχές.

Τὸ ἔγγραφο τοῦ Λέοντος ΣΤ΄ (908), μὲ τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἀθωνιτῶν ἀπὸ τὴ Μ. Κολοβοῦ καὶ τὸ Χρυσόβουλο τοῦ Ρωμανοῦ Α΄ Λεκαπηνοῦ (920-944), μὲ τὸ ὁποῖο ἐπικυρώνονται ὅλα τὰ αὐτοκρατορικὰ πρόνομα ὑπὲρ τῶν Ἀθωνιτῶν, αὐτονομεῖται ἡ Καθέδρα τῶν Γερόντων καὶ καθιεροῦται ὑπὲρ τῶν ἀγιορειτῶν ἡ καταβολὴ ἐτησίου ποσοῦ, διατιθεμένου μὲ τὴν εὐθύνη τοῦ Πρώτου, καταδεικνύει σαφῶς τὴν ὑπαρξὴ κατεστημένης ἀγιορειτικῆς διοικήσεως¹⁰.

Τὴν ἔγγραφη, ἐξάλλου, συμφωνία ἀγιορειτῶν καὶ ἀρχῶν τῆς Ἱερισσοῦ (942), σχετικὰ μὲ τὴν ρύθμιση ἐκκρεμῶν ζητημάτων μεταξὺ τῶν δύο μερῶν ὑπογράφουν ἐκ μέρους τῶν ἀγιορειτῶν τέσσερις μοναχοὶ τοῦ Ἄθω. Μεταξὺ αὐτῶν, ὁ Πρῶτος ὑπογράφη ὡς «μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τοῦ Ἄθωνος». Ὁρισμένοι ἱστορικοὶ δέχονται ὅτι ὑπὸ τὸν τίτλο «ἡγούμενος τοῦ Ἄθωνος», ὑποκρύπτεται τὸ ἀξίωμα τοῦ Πρώτου, ὁ ὁποῖος ὡς ἀρχηγὸς ὄλων τῶν ἀθωνιτῶν, ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς ἡγούμενος τοῦ Ἄθω. Ἔτεροι διατυπώνουν τὴν ἄποψη ὅτι πράγματι ὑπῆρχε στὸν Ἄθω Μονὴ Ἄθωνος¹¹.

8. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ Ν.Μ., *Θ.Η.Ε.* τόμ. 1, σελ. 861.

9. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ, *ἔνθ. ἀν.* σελ. 117.

10. *Ἔνθ. ἀν.*, σελ. 139, 154, 157-161, 162-167.

11. *Ἔνθ. ἀν.*, σελ. 173-179.

Γ. Ἡ Κεντρικὴ Διοίκηση

Ἀπὸ τὶς πηγὲς προκύπτει ὅτι οἱ ἁγιορεῖτες ὠργάνωσαν σταδιακὰ μία διοίκηση καθαρὰ ἀθωνική¹².

Τὸ σιγίλλιο τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α΄ (883) ἀναφέρεται στὸ σύνολο τῶν ἀθωνιτῶν, χωρὶς νὰ κάνει λόγο γιὰ τὴν κοινὴ διοίκηση ἢ γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τους.

Ὀλίγον ἀργότερα, τὸ 908, οἱ ἀθωνίτες ἀποστέλλουν στὴ Βασιλεύουσα τὸν μοναχὸ Ἀνδρέα, «τὸν εὐλαβέστατο μοναχὸ καὶ πρῶτο ἡσυχαστή», ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν. Ἐδῶ τὸ «Πρῶτος» ἐκφράζει τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀθωνικῆς κοινότητος¹³.

Παρ' ὅτι, σὲ σχετικὰ μακρὸν διάστημα, δὲν ὑπάρχει ἀναφορὰ τοῦ Πρώτου σὲ ἐπίσημα ἔγγραφα, ὅμως τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἡ ὀργάνωση τοῦ Ἄθω σὲ «Πρωτάτο» ἔχει συντελεσθεῖ¹⁴.

Στὸ βίο τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου ἀναφέρεται ὅτι τὴν περίοδο ἀφίξεως τοῦ Ὁσίου στὸν Ἄθω οἱ μοναχοὶ ἦσαν «ὑπὲρ τοὺς τρισχιλίους»¹⁵.

Ὁ μεγάλος αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν προϋποθέτει ἀναντιρρήτως ἓνα σοβαρὸ καὶ ὀλοκληρωμένο σύστημα διοικήσεως, τὸ ὁποῖο λειτουργεῖ καὶ ἀναγνωρίζεται ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας.

Ἐξ' ἄλλου, τὸ 958 ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἀναζητώντας τὸν Ἀθανάσιο προσφεύγει στὸν ἑπαρχο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ζητᾷ νὰ ἐρευνήσῃ στὸν Ἄθω περὶ αὐτοῦ. Ὁ ἑπαρχὸς ἀπευθύνεται στὸν Πρῶτο τοῦ Ὁρους, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται νὰ προβεῖ σὲ ἀπαραίτητες ἐνέργειες.

Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ Ἀθανάσιος εὐρίσκεται στὸν Ἄθω κρυπτόμενος καὶ τελικὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν Πρῶτο Στέφανο (958-962).

Ὁ βιογράφος τοῦ Ὁσίου μᾶς πληροφορεῖ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Πρώτου καὶ τῆς συνάξεως τῶν γερόντων. Ἐδρα τοῦ Πρώτου εἶναι οἱ Καρυὲς¹⁶ καὶ ὁ ναὸς καλεῖται Πρωτάτον, ὡς ὁ ναὸς τῆς ἔδρας τοῦ Πρώτου. Οἱ συνάξεις τῶν γερόντων γίνονται τρεῖς τοῦ ἔτους στὸν ναὸ τοῦ Πρωτάτου, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Πρώτου.

12. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ. *μν. ἔργ.* σελ. 293.

13. *Ἐνθ. ἀν.*, σελ. 294.

14. *Ἐνθ. ἀν.*, σελ. 297.

15. J. NORET, *Vita α'* 114.

16. Ἰ. Κοινόβιο Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, Ὁρμύλια, «Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης», σελ. 467.

Ὁ Πρῶτος καὶ ἡ σύναξι τῶν γερόντων ἔχουν ἀποφασιστικὰς ἀρμοδιότητες. Ἐνίοτε ὁ Πρῶτος ἐνεργεῖ μόνος, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου.

Ὁ Πρῶτος ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν σύναξιν τῶν γερόντων καὶ ἔδει νὰ συγκεντρώ- νει ὠρισμένες ἰκανότητες καὶ νὰ κοσμεῖται μὲ πολλὰς ἀρετὰς, ὥστε νὰ εἶναι ἓνα πρόσωπο ἄξιο σεβασμοῦ καὶ ἀποδοχῆς, δυνάμενο νὰ ἀνταποκριθεῖ στὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τὰ ὅποια ἀπέρρεον ἀπὸ τὴν θέση του¹⁷.

Δ. Τὸ σύστημα διοικήσεως τῆς Λαύρας

Διεπιστώσαμε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο τὸ διοικητικὸ καθεστῶς, τὸ ὁποῖο ἰσχύει καὶ ἀναγνωρίζεται στὸν Ἄθω πρὸ καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 10^{ου} αἰῶνος.

Τὴν περίοδο αὐτὴ καὶ περὶ τὸ ἔτος 958 ἔρχεται στὸν Ἄθω ἀπὸ τὴν Λαύρα τοῦ Ὁσίου Μιχαὴλ τοῦ Μαλεΐνου στὴ Βιθυνία ὁ Ὁσιος Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Πρώτου Στεφάνου, μετὰ ἀπὸ μικρὰν περίοδο παραμονῆς στὶς Καρυές, ἀποσύρεται στὴν ἔρημο τῶν Μελανῶν, ὅπου πηγνύει τὴν ἀσκητικὴν του παλαίστρα. Ἀκολουθεῖ τὸ ταξίδι του στὴν Κρήτη, ὅπου μὲ τὸν Νικηφόρο Φωκᾶ μεθοδεύεται ἡ ἐκδίωξι τῶν Ἀράβων ἀπὸ τὸ νησι καὶ συναποφασίζεται, ἐπιμονῇ τοῦ Ν. Φωκᾶ, ἡ ἴδρυσι τῆς Λαύρας καὶ ἡ ἐπάνοδος ἀμφοτέρων στὴν θέση τους.

Ἐρωτήματα ἐτέθησαν κατὰ πόσον ὁ Ἀθανάσιος ἐπιθυμοῦσε τὴν ἴδρυσιν Λαύρας ἢ κοινοβίου.

Ἐν πρώτοις ὁ Ἀθανάσιος δὲν ἐσχεδίαζε τὴν ἴδρυσιν μονῆς παρὰ νὰ ἀποσυρθεῖ στὴν ἡσυχία¹⁸, νὰ ζήσει ὡς ἐρημίτης ἢ ἀσκητής. Ἡ ἴδρυσιν Μονῆς προέκυψε μετὰ τὴν Κρήτη.

Σύμφωνα μὲ τὸν βιογράφο του ὁ Ν. Φωκᾶς ζητᾶ ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο «τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μέλλοντος αὐτοῦς ὑποδέχεσθαι καταγωγίου (ἀναχωρητηρίου) καὶ τὸν ἀπαρτισμὸν καὶ σύστασιν κοινοβίου»¹⁹. Δηλαδὴ ἓνα κελλι γιὰ τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Ν. Φωκᾶ καὶ ἓνα κοινόβιο.

17. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ. *μν. ἔργ.* σελ. 316-320.

18. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ. *μν. ἔργ.* σελ. 205.

19. NORET J., *Vita ...antique Sancti Athanasii Athonitae*, Leuven 1982, α' σελ. 33.

Ὁ συντάκτης τοῦ β' βίου μᾶς δίνει περισσότερες πληροφορίες περὶ τοῦ τύπου τῆς νέας Μονῆς: «Πρῶτον μὲν οἰκοδομησαὶ ἡμῖν (γιά τοὺς δύο) κελλία ἡσυχαστικά, θεμελιῶσαι δὲ καὶ ναὸν καὶ ἀπαρτίσαι αὐτὸν εἰς κοινόβιον, ὡς ἂν ἐγὼ μὲν καὶ σὺ μετὰ ἐτέρων τριῶν ἀδελφῶν ἐν τοῖς ἡσυχαστικοῖς κελλίοις μονάζομεν· τῇ δὲ κυρία ἡμέρᾳ καταρξώμεθα ἅμα εἰς τὴν λαύραν καὶ τῶν θείων ἀγιασμάτων μεταλαμβάνομεν καὶ συνεσθίωμεν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ τῷ ἡγουμένῳ καὶ πάλιν ἀνερχώμεθα»²⁰.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνεται ὅτι ὁ Ὅσιος συνιστᾷ Λαύρα «βυζαντινοῦ τύπου», ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα κοινόβιο καὶ ἓναν ἀριθμὸ ἐξαρητῶν κελλίων ἡσυχαστικῶν. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ τύπος μονῆς ποῦ ἴδρυσεν ὁ Ἀθανάσιος καί, κατὰ μίαν ἄποψη, παρέμεινε ὁ ἴδιος καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του²¹.

Κατὰ ἄλλην ἄποψη: «Τὸ ἴδρυμα τοῦ Ἀθανασίου ὠργανώθη ἐξ ἀρχῆς ὡς μοναχικὴ ἀδελφότης κατὰ τὸν τύπον τῶν μεγάλων κοινοβιακῶν μοναστηρίων. Δὲν ἦτο μονή, κατὰ τὴν τότε ἐν τῷ Ὁρει ἔννοια τοῦ ὀνόματος, ἦτοι μονῆδριον, διότι περιελάμβανε πολυαριθμούς μοναχοὺς καὶ εἶχεν ὄχι ἓν κτίριον, ἀλλὰ σειρὰν κτιρίων· δὲν ἦτο ἐπίσης λαύρα, διότι δὲν ἀπετέλει ἀδελφότητα μὲ διεσκορπισμένας καλύβας καὶ χαλαρὰν ὀργάνωσιν. Ἦτο ὡς πρὸς μὲν τὸ μέγεθος Λαύρα, ὡς πρὸς δὲ τὴν μορφήν βίου μονή, ὠνομάσθη λοιπὸν Μεγίστη Λαύρα»²².

Τὸ λαυριωτικὸ σύστημα ἴσχυσε ἀπὸ τὸ 963-970, ὅταν μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἀθανασίου, ἡ Λαύρα μετατρέπεται σὲ κοινόβιο²³.

20. NORET J., *Vita β'*, σελ. 148.

21. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ. *μν. ἔργ.* σελ. 215.

22. ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΝ., *Ἀθωνικὴ Πολιτεία*.

23. Κατὰ τὸν καθηγητὴν ἀρχμ. Βασίλειον Στεφανίδην: Τὸ Τυπικὸν τῆς Λαύρας παρουσιάζει αὐτὴν κοινόβιον μοναστηρίου... Ὁ Νικηφόρος Φωκάς καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἴδρυσαν κατ' ἀρχὰς λαύραν... Ὁ Ἀθανάσιος εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἔκτισε κελλία, προωρισμένα διὰ τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν. «Τὰ εἰς λόγον τοῦ βασιλέως κελλία συνετελέσαμεν». (*Τυπικὸν τῆς Λαύρας*. MEYER PH., αὐτ. σελ. 104)... Ὁ Ἀθανάσιος, εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τῶν μνημονευθέντων κελλίων, ἔκτισε «τὴν τε τῆς λαύρας ἅπασαν κατασκήνωσιν» (*αὐτόθι*, σελ. 105). Ὅποια ἦτο ἡ κατασκήνωσις αὕτη, ἔχουσαν ῥητὴν μαρτυρίαν. Χρυσοβούλλιον, τὸ ὁποῖον ὁ Νικηφόρος Φωκάς, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ἐξέδωκε διὰ τὴν Λαύραν, κάμει λόγον περὶ «τῶν πέριξ τῆς λαύρας κελλίων τῶν ὀγδοήκοντα μοναχῶν» (*αὐτόθι*, σελ. 106, πρβλ. καὶ σελ. 135). Τὸ αὐτὸ χρυσοβούλλιον ὄχι μόνον πάντοτε ὀνομάζει τὸ ἴδρυμα τοῦ Ἀθανασίου λαύραν, ἀλλὰ καὶ διακρίνει αὐτὸ μονῆς. «Ἐξήνης δὲ λαύρας ἡ μονῆς οὐδόλως παραδεχόμεθα τινα ἐν οἰκηθῆναι χρόνῳ ἡγουμένον ἐν αὐτῇ γενέσθαι» (*αὐτόθι*, σελ. 107).

Αἱ ἀρχαῖαι λαύραι ἀπετελοῦντο ἐκ μεμονωμένων δωματίων, ὀνομαζομένων «καλυβῶν» ἢ

Ε. Ἡ διοικητικὴ διάρθρωση

Βασικὴ πηγὴ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀντλοῦμεν τὶς ἀναγκαῖες εἰδήσεις περὶ τοῦ μοναχικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἐθέσπισεν γιὰ τὴ Λαύρα, ὑπερμεσοῦντος τοῦ 10ου αἰῶνος, ὁ κτίτωρ αὐτῆς Ὁσίου Ἀθανάσιος, ἀποτελεῖ τὸ Τυπικὸν αὐτοῦ.

Δι' αὐτοῦ καθορίζονται οἱ θεμελιώδεις ἀρχές διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῆς νεοδημιουργηθῆσας Μονῆς, παρέχοντας ἕνα ἄρτιο καὶ πλήρες σύστημα μοναστηριακῆς ὀργανώσεως.

«κελλίων», ἔπειτα ὁμοῦ ἀπετελέσθησαν ἐκ μεμονωμένων οἰκειῶν, αἱ ὁποῖαι διετήρησαν τὰ αὐτὰ ὀνόματα...

Ἐπτά ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Λαύρας ὁ Ἀθανάσιος ἐξέδωκε τὸ Τυπικὸν αὐτῆς (970). Δι' αὐτοῦ πρώτην φορὰν ἡ Λαύρα μετετράπη εἰς κοινόβιον μοναστήριον. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τινων φράσεων τοῦ Τυπικοῦ. Δι' αὐτῶν ὁ Ἀθανάσιος δικαιολογεῖ ἑαυτὸν διὰ τὴν μετατροπὴν ταύτην, ἡ ὁποία ἐπέφερεν ἀλλοιώσιν τοῦ ἀρχικοῦ χαρακτήρος τῆς Λαύρας. Τὸ σχετικὸν χωρίον εἶναι τὸ ἐπόμενον. «Τοῦτο γὰρ χρόνῳ πολλῷ καὶ κόπῳ καὶ δοκιμασίᾳ ἐπισκεψάμενοι καὶ πείρᾳ τὸ εὐθὲς καὶ ὠφέλιμον εὐρηκότες, ἄριστον εἶναι μᾶλλον κεκρίναμεν καὶ ἀκινδυνότερον, φημί δὴ κοινῶς τοὺς ἅπαντας βιοῦν ἀδελφούς» (αὐτόθι, σελ. 115). Τὸ διαρρυσάμενον ἑπταετὲς διάστημα (963-970) ἦτο ἀρκετὸν, ἵνα ὁ Ἀθανάσιος, ὡς προεστὼς τῆς Λαύρας, ὑποστῆ κόπον καὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἀποκτήσῃ σχετικὴν πείραν. Μετὰ ὄριμον λοιπὸν σκέψιν ἐκκλινεν ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι καλλίτερον καὶ ἀκινδυνότερον ἦτο τὸ κοινοβιακὸν σύστημα. Ἐσχημάτισε τὴν ἀντίληψιν, ὅτι οὕτως εὔρετο «εὐθὲς καὶ ὠφέλιμον».

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τυπικοῦ τῆς Λαύρας ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου, ἐξεδόθη τὸ μνημονευθὲν χρυσοβούλλιον τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά. Τὸ χρυσοβούλλιον τοῦτο δὲν σώζεται, ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῷ Τυπικῷ διέσωσεν ἀποσπάσματα καὶ εἰδήσεις ἐξ αὐτοῦ... Τὸ χρυσοβούλλιον προεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἐνομοθέτει τὴν μετατροπὴν τῆς Λαύρας εἰς κοινόβιον μοναστήριον. Τοῦτο φαίνεται ἐμμέσως ἐκ τῶν ἐπομένων λόγων τοῦ Ἀθανασίου ἐν τῷ Τυπικῷ, ἀναφερομένων εἰς ἄλλην σχετικὴν διάταξιν· «διὰ τοῦτο γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τὸν μακαριώτατον βασιλέα πεποιθήκαμεν γράψαι, διαλαμβάνειν οὕτως καὶ μνημονεύειν τὸ χρυσοβούλλιον, ὥστε διανεμηθῆναι τὸ σολέμνιον τοῦ σίτου ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς μοναχοῖς κελλιώταις, τοῦτέστιν ἡσυχασταῖς (MEYER PH., αὐτόθι, σελ. 117). Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ χρυσοβουλλίου ἐγένετο λόγος περὶ ὀλίγων κελλιωτῶν μοναχῶν, ἐξάγεται, ὅτι εἰς τοὺς ἄλλους μοναχοὺς τῆς Λαύρας ἐπεβλήθη τὸ κοινοβιακὸν σύστημα. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ὤρισθη ἐν προηγουμένῳ ἑδαφίῳ τοῦ χρυσοβουλλίου...

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα λαῦραι μετετράπησαν εἰς κοινόβια μοναστήρια ὅχι ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλὰ μερικῶς, μέρος, δηλονότι, τῶν μοναχῶν ὑπεβλήθη εἰς τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, οἱ δὲ ἄλλοι ἐξηκολούθησαν τὸν προηγούμενον βίον αὐτῶν. Τοιαύτη εἶχε καταστῆ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα λαύρα Παύλου τοῦ Νεωτέρου ἐπὶ τοῦ ὄρους Λάτρου... Ὁ Ἀθανάσιος, μετατρέψας τὴν λαύραν εἰς κοινόβιον μοναστήριον, ἐπέτρεψεν, ἵνα ἐκάστοτε πέντε διακεκριμένοι μοναχοὶ διατηρῶσι τὸν ἰδιάζοντα βίον αὐτῶν... (MEYER PH., αὐτόθι, σελ. 115). Τὰ κελλία ταῦτα ἦσαν, πρῶτον, τὰ διὰ τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν προωρισμένα, τὰ ὁποῖα χα-

Οὕτω, τὸ Τυπικὸν ἀναφέρεται στὴν ἐκλογή ἡγουμένου, τὶς εὐθύνες, τὶς ἐξουσίαι, τὰ καθήκοντα, τὸν τρόπον ἐκλογῆς καὶ διαδοχῆς κ.λπ. Περαιτέρω ὀρίζει περὶ τῆς ἀδελφότητος, περὶ τῆς θέσεως τῶν «προκορίτων ἀδελφῶν» καί, τέλος, περιέχει τὸ λειτουργικὸ Τυπικὸ τῆς Λαύρας.

Στὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς Μονῆς ὁ Ὅσιος ἀκολούθησε τὸ Τυπικὸν τῆς Μονῆς Στουδίου. Ὁ Ἀθανάσιος κατὰ τὴν διαμονή του στὴν Κωνσταντινούπολιν εἶναι βέβαιο ὅτι συνεδέθη μὲ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ Μονὴ καὶ ἐγνώρισε καλὰ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς καὶ τὴν διοικητικὴ δομὴ τῆς ἄλλοτε περιωνύμου Μονῆς.

ΣΤ. Ἡ ἀδελφότης

Ὁ μοναχικὸς βίος, κατὰ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, καλεῖται ἀλλὰ καὶ εἶναι «μονότροπος τοῦ μονήρους βίου δρόμος». «Ὅσοι δὲ ἀκολουθοῦν μὲ συνέπεια καὶ σύμφωνα πρὸς τὸν θεῖον σκοπὸν, αὐτὴν τὴν μονότροπον ὁδὸν, ἀφοῦ καθαρίσουν τὸν νοῦν, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐτοιμάσουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν μὲ τὴν ἔλλαμψιν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθίστανται οἱ ἴδιοι φωτόμορφοι ἢ καλλίτερον θεόμορφοι. Καὶ ὅσοι συναναστρέφονται αὐτούς, παρακι-

ρακτηρίζονται, ὡς «μικρὸν τῆς λαύρας διεστηκότα», καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν ἐπελθόντα θάνατον αὐτοῦ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι δι' ἄλλους, δεύτερον, τὰ κελλία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὀνομαζόμενα οὕτω πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐν αὐτοῖς παρεκκλησίου, καὶ τρίτον, τὰ κελλία τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος (αὐτόθι, σελ. 117)...

Ἐκ τούτων δὲν πρέπει τις νὰ συμπεράνη, ὅτι ἡ Λαύρα τοῦ Ἄθω μετετράπη εἰς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν μικτῶν λαυρῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ ἐν μόνον μέρος μετετράπησαν εἰς κοινόβια, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο διετήρησαν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ὑπόστασιν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐπομένων. Πρῶτον, ὁ Ἀθανάσιος ἐν ἀνωτέρῳ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Τυπικοῦ τὴν μετατροπὴν τῆς Λαύρας εἰς κοινόβιον μοναστήριον ἐχαρακτήρισε κατ' ἀρχὴν ὡς γενικὴν· «φημί δὴ κοινῶς τοὺς ἅπαντας βιοῦν ἀδελφούς» (αὐτόθι). Δεύτερον, ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαιουμένων νὰ διατηρήσωσι τὸν ἰδιάζοντα βίον τῆς λαύρας ἦτο πολὺ μικρὸς (5), ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄλλων μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔζον κατὰ τὸ κοινοβιακὸν σύστημα (115, διότι οἱ 80 μοναχοὶ ἠϋξήθησαν εἰς 120. MEYER PH., αὐτόθι, σελ. 114 καὶ ἐξῆς). Τρίτον, ἡ διάταξις, ἡ ἐπιτρέπουσα τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἰδιάζοντος βίου τῆς λαύρας, θὰ ἐφηρμόζετο, ἐν ἧ περιπτώσει παρουσιάζοντο κατάλληλα πρόσωπα...

Διὰ τῆς μετατροπῆς τῆς Λαύρας τοῦ Ἄθω εἰς κοινόβιον μοναστήριον, οἱ μοναχοὶ αὐτῆς ὑπεχρώθησαν, καθ' ἐκάστην νὰ ἔχωσιν κοινὴν θεῖαν λατρείαν ἐν τῷ ναῷ καὶ τρώγωνσιν ὅλοι ὁμοῦ τὰ αὐτὰ φαγητὰ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ποσόν· «κοινῶς ἐσθίειν παρεγγυώμεθα τοὺς οὕτως ἠνωμένους, κοινὴν τὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν ἐπιτελεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, τὴν τε νυκτερινὴν καὶ ἡμερινήν...» (MEYER PH., αὐτόθι, σελ. 116)... "(ὄρα, Τὸ πρόβλημα τῆς Λαύρας, σελ. 24-30).

νοῦνται πρὸς τὸν ἴδιον ζῆλον, ἐλκνόμενοι ἀπ' αὐτοὺς ὡς ἡ λαμπάδα ἢ ὁ μαγνήτης»²⁴. Οὕτω ὄραματίζεται ὁ Ὅσιος ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὸν μοναχικὸ βίον, τοὺς μοναχοὺς.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ συνέστησε ὁ Ὅσιος τὴν ἀδελφότητα τῆς Λαύρας.

Τὸ σύνολο τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς ἀποτελεῖ τὴν ἀδελφότητα αὐτῆς. Μέλη αὐτῆς εἶναι ὅσοι ἐκάρησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἱεροῦ πατρὸς καὶ ἔλαβον τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Μέλη ἐπίσης εἶναι καὶ ὅσοι ἐκάρησαν σ' ἄλλῃ Μονῇ, προσέρχονται στὴ Λαύρα καὶ ἐντάσσονται κανονικῶς σ' αὐτήν. Οἱ ἀδελφοὶ αὐτοὶ καλοῦνται «ξενόκουροι». Πρὸς αὐτοὺς ὁ Ὅσιος ἐπιδεικνύει ιδιαίτερη ἀγάπη καὶ

24. ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΝ. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, *μν. ἔργ.* σελ. 175. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΛΑΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 82. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Ἀσκητικά, τόμ. 8, ἔκδ. Γρηγ. Παλαμᾶ, Θεσ/νίκη, σελ. 156-162. Πιὸ παραστατικὰ ὁ Μέγας Βασίλειος περιγράφει τὴν διαγωγή καὶ καθόλου συμπεριφορὰ τοῦ μοναχοῦ στὸ λόγο του «Πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχόν», ὡς ἐξῆς: «Δεῖ τὸν μοναχὸν πρὸ πάντων ἀκτῆμονα βίον κεκτῆσθαι· σώματος ἐρημίαν καὶ κοσμότητα σχήματος, φωνὴν σύμμετρον καὶ λόγον εὐτακτον, τροφήν καὶ ποτόν ἀθόρυβον, καὶ μετὰ ἡσυχίας ἐσθίειν· ἐπὶ πρεσβυτέρων σιωπᾶν, ἐπὶ σοφωτέρων ἀκροᾶσθαι· πρὸς τοὺς ἴσους ἀγάπην ἔχειν, πρὸς τοὺς ἐλάττους ἀγαπητικὴν συμβουλίαν· ἀπὸ τῶν φαύλων καὶ σαρκικῶν καὶ φιλοπραγμόνων ἀναχωρεῖν· πλείονα νοεῖν, ὀλίγα δὲ φθέγγεσθαι· μὴ θρασύνεσθαι λόγῳ μηδὲ περιττεῦν ὁμιλίᾳ· μὴ πρόχειρον γίνεσθαι περὶ γέλωτα, αἰδοῖ κοσμεῖσθαι, κάτω τὸ βλέμμα ἔχειν, ἄνω δὲ τὴν ψυχὴν· μὴ ἀντιλέγειν ἀντιλογίας, εὐπειθὴ εἶναι· κοπιᾶν ταῖς χερσὶ, μνημονεῦν τῶν ἐσχάτων πάντοτε, τῇ ἐλίπιδι χαίρειν, τῇ θλίψει ὑπομένειν, ἀδιαλείπτως προσεῦχεσθαι, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖν, πρὸς πάντας πατινὸν εἶναι, μισεῖν τὴν ὑπερηφάνιαν, νήφειν καὶ τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ λογισμῶν πονηρῶν... ἑαυτὸν ἀνακρίνειν περὶ τῶν λογισμῶν τῶν καθημερινῶν καὶ πράξεων, μὴ ἐμπλέκεσθαι ταῖς τοῦ βίου πραγματείας καὶ περιττολογίας· μὴ περιεργάζεσθαι τὸν τῶν ραθύμων βίον, ἀλλὰ ζηλοῦν τὸν τῶν ἁγίων πατέρων· συγχαίρειν τοῖς κατορθοῦσιν ἀρετὴν, καὶ μὴ φθονεῖν· ...μὴ μέντοι κατακρίνειν... μηδέποτε δικαιοῦν ἑαυτὸν· πρὸ πάντων ἁμαρτωλῶν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἑαυτὸν ὁμολογεῖν... μετὰ τῶν οικειῶν τῆς πίστεως εἰρηνεῦν, αἰρετικὸν ἄνθρωπον ἀποστρέφεσθαι... ἀπιστον καὶ ὁμοούσιον Τριᾶδα μετὰ παρρησίας λέγειν καὶ φρονεῖν, ... μὴ ὁμνυεῖν τὸ σύνολον, ... μετὰ δόλου μὴ ὁμιλεῖν μηδὲ ὄλωσ φθέγγεσθαι κατὰ τινος· μὴ καταλαλεῖν μηδὲ ὄλωσ ἡδέως ἀκούειν καταλαλιᾶς· μὴ ταχέως πιστεύειν κατὰ τινος, ... μὴ κρατεῖν μῆνιν κατὰ τινος, μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόναι, ... τῆς αἰωνίου ζωῆς ποθεῖν τὴν ἀπόλαυσιν, τό τε ρητὸν τοῦ Δαβὶδ πρὸ ὀφθαλμῶν αἰεῖ ἔχειν καὶ λέγειν· «Προωρόμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός...», ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἰσχυρῶς... ἀγαπᾶν τὸν Θεόν... εὐχαριστεῖν τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ καὶ φοβερῷ Θεῷ, ... Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ μνημονεῦν· «ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι». Καὶ σὺν τῷ Δαβὶδ προλέγειν· «τοῖς φυλάσσοσι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀναπαύσεις πολλή», ...στέφανοι δικαιοσύνης, αἰώνια σκηναί, ζωὴ ἀτελεύτητος, ... μονὴ ἀκατάλυτος παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι... ἐμφανισμὸς προσώπου πρὸς πρόσωπον, μετὰ ἀγγέλων χορεῖται, μετὰ πατέρων, ... μετὰ ἀποστόλων καὶ μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῷ εὐαρεστησάντων, μεθ' ὧν εὐρεθῆναι σπουδάσωμεν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...».

συμπάθεια. Τους θεωρεῖ «υἱούς καὶ κληρονόμους καὶ σπλάγχνα τῆς καρδίας» του καὶ μέλη «πάσης τῆς ἀδελφότητος». Ὁ «ξενόκουρος» μοναχὸς εἶναι «τέκνον καὶ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέλος τῆς κατ' ἐμὲ ἀδελφότητος καὶ μηδὲν διαφέρειν τῆς ἐμῆς κουρᾶς», ἔχοντας τὰ ἴδια δικαιώματα τιμῆς καὶ γνησιότητος.

Παραγγέλει στοὺς λαυριώτες πατέρες νὰ μὴ περιφρονοῦν ἢ ὀνειδιζοῦν τοὺς «ξενόκουρους» ἀδελφούς ἢ νὰ φέρονται ὑπεροπτικῶς ἔναντι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι «διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην καὶ τὴν ἡμῶν ἀγάπην» ἤλθον ἀπὸ ἄλλες μονές, ἔθεσαν τὸν ἑαυτό τους «εἰς τὴν ἡμῶν μετριότητα» (στὴν ὑπακοὴ τοῦ Ἀθανασίου) καὶ συγκαταλέχθησαν «τῷ συλλόγῳ τῶν ἀδελφῶν» τῆς Λαύρας. Παραγγέλλει ἐπίσης στοὺς κατὰ διαδοχὴ ἡγουμένους «δεσμοῖς ἐπιτιμίας», νὰ μὴ διακρίνουν τοὺς ξενόκουρους ἔναντι τῶν λαυριωτῶν, ἀλλὰ ἐὰν ὑπερέχουν κατὰ τὴν ἀρετὴ καὶ εὐλάβεια, νὰ δεικνύουν «οἰκειότητα καὶ παρηγορία» πρὸς αὐτούς.

Ἐὰν δὲ κάποιος φέρεται περιφρονητικὰ στὸν «ξενόκουρο» μοναχό, ἐπιτιμᾶται αὐστηρῶς καὶ θεωρεῖται ὅτι κατέχεται ἀπὸ ψυχικὴ νόσο καὶ περιπίπτει σὲ αἴρεση: Διότι «τὸ διατέμνειν καὶ διάφορον ἡγεῖσθαι τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν αἰρέσεως χαλεπώτερον». Ἐφ' ὅσον δὲ καὶ οἱ δύο ἔχουν τὸ ἴδιο δόγμα καὶ πιστεύουν στὸν ἕνα Χριστὸ καὶ Θεὸ καὶ Δεσπότη σὲ τίποτε δὲν διαφέρει ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, ὥστε ὁ ἕνας νὰ καλεῖται ἐσώκουρος καὶ ὁ ἄλλος ξενόκουρος. Ἐκεῖνο πού ζητεῖται εἶναι «ἡ τοῦ θελήματος ἐκκοπὴ» καὶ «τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελείσθαι, ὅπερ ἐστὶ περισπούδαστον».

Δὲν ἀρκεῖ, κατὰ τὸν Ὅσιο, «ἡ τῆς ψαλλίδος δόσις» ἀπὸ τὸν ἴδιον. Οὔτε ἀποδέχομαι, γράφει, «ὄν ἐγὼ αὐτὸς ἀπέκτειρα», ἐὰν εἶναι «ἀμελής καὶ ράθυμος καὶ ἀδιάφορος», ἀλλὰ προσίεμαι (παραδέχομαι), ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἐκάρη σὲ ἄλλῃ Μονῇ, κοσμεῖται «παντοίαις τῶν ἀρετῶν καλλοναῖς» καὶ γι' αὐτὸ εἶναι «γνήσιος υἱὸς καὶ κληρονόμος καὶ τέκνον τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐπιβάλλει ἐπιτίμια σὲ ὅποιον ἐκ τῶν ἀδελφῶν πού προσέβαλε ἀδελφὸ ὡς «ξενόκουρο», νὰ ἀφορίζεται τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι νὰ ἀπέχει ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδες τῆς θείας μεταλήψεως, νὰ μὴ μετέχει τῆς κοινῆς τραπέζης καὶ νὰ εἶναι ὑπὸ κανόνα μετανοίας, ὥστε νὰ θέσει «γλώσση μὲν σιωπῆς χαλινόν, στόματι δὲ χεῖρα προσεπιθεῖναι». Ἐν περιπτώσει δὲ ὑποτροπῆς, «τέλεον ἐκδιώκεσθαι τῆς Λαύρας καὶ ἀποτέμνεσθαι ὡς σεσηπὸς καὶ ἀπορρωγός (παράλυτο) μέλος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ καὶ ἐτέροις μεταδώῃ τῆς λύμης καὶ τῆς φθορᾶς αὐτοῦ»²⁵.

25. Ἐν ἀνωτέρῳ σελ. 242-245.

Γιὰ νὰ καταστῇ κάποιος μέλος τῆς ἀδελφότητος, προσέρχεται στή Μονή καί ὑπόκειται σέ καιρὸ δοκιμῆς, τουλάχιστον ἑνὸς ἔτους. Ἀπαγορεύεται ἡ πρόσληψη εὐνούχων καί ἀγενεῖων παίδων, μὲ αὐστηρὸ ἐπιτίμιο. Ὑπὸ προϋποθέσεις γίνεται δεκτὸς κάποιος ὁ ὁποῖος διέθετε σημαντικὴ περιουσία καί τοῦτο γιὰ νὰ μὴ ὑψηλοφρονήσει ἔναντι τῶν ἄλλων ἀδελφῶν. Τὴν περιουσία ἔδει νὰ τὴν διανεμίει προηγουμένως στοὺς πτωχοὺς. Κατ' ἐξαιρέση γίνεται δεκτὴ ἡ διάθεσις περιουσίας ἐὰν εἶναι ἐκ τῶν «γνωρίμων καί μεμαρτυρημένων ἐπὶ βίου σεμνότητι»²⁶.

Ἐνας δεύτερος τρόπος ἐντάξεως στὴν λαυριωτικὴ ἀδελφότητα εἶναι ἡ προσέλευσις ἀπὸ ἄλλῃ Μονῇ καί ἡ κανονικὴ ἔνταξις.

Ἡ ἀδελφότης περιλαμβάνει τὸν ἡγούμενο, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ εἶναι μοναχὸς ἢ ἱερεὺς, τὴν τῶν «προκρίτων λογάδα» καί τοὺς λοιποὺς πατέρες. Ἡ διάκρισις αὐτὴ ἔχει διοικητικὸ, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτῆρα χωρὶς νὰ διασπᾷ τὸ ἐνιαῖο καί τὴν ἐνότητα αὐτῆς.

Ὅλη ἡ ἀδελφότης πρὲς «ἐν ὑποταγῇ εἶναι καί ὑφ' ἐνὶ ποιμαίνεσθαι καί προνοεῖσθαι διορίζομεν»²⁷. Καρπὸς αὐτῆς τῆς πνευματικῆς σχέσεως εἶναι ἡ ἐνότης καί ἡ εἰρήνη τῆς ἀδελφότητος γιὰ τὴν ὁποία ὁ ἱερός πατὴρ «ἀδιαλείπτως ἐκοπία»²⁸.

26. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 102. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΑΛΗ, *Ὁ ὄσιος Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης*, τόμ. β', σελ. 154, 156.

27. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΑΛΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 140, 142. "Τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας ἐν ὑποταγῇ εἶναι καί ὑφ' ἐνὶ ποιμένι ποιμαίνεσθαι τε καί προνοεῖσθαι διορίζομεθα. Τοῦτο γὰρ χρόνῳ πολλῷ καί κόπῳ καί δοκιμασίᾳ ἐπισκεψάμενοι καί πείρα τὸ εὐθές καί ὠφέλιμον εὐρηκότες, ἄριστον εἶναι μᾶλλον κεκρίναμεν καί ἀκινδυνότερον. Φημί δὴ κοινῶς τοὺς ἅπαντας βιοῦν ἀδελφούς, κοινῇ βλέπειν πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς σωτηρίας σκοπόν, μίαν τε καρδίαν εἶναι ἐν τῷ κοινοβίῳ καί θέλημα ἓν καί μίαν ἐπιθυμίαν καί ἓν σῶμα ἐκ διαφόρων μελῶν συνηρμοσμένον πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ἀδελφότητος, καθὼς νομοθετεῖ ὁ Ἀπόστολος, ἀληθῆ τε καί τελείαν καί ἀνυπόκριτον πρὸς τὸν προεστῶτα τὴν ὑπακοὴν ἐνδείκνυσθαι... Κοινῶς ἐσθίειν παρεγγυώμεθα τοὺς οὕτως ἠνωμένους, κοινῇ τὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν ἐπιτελεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, τὴν τε νυκτερινὴν καί ἡμερινὴν, καθὼς ἔργῳ αὐτῆς ὑπεδείξαμεν καί ἐγγράφως ἐνετειλάμεθα καί παραδεδώκαμεν."

28. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΑΛΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 184, 186, 188. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 126, 127. "Ἵμεῖς δέ, πατέρες καί ἀδελφοί καί τέκνα πνευματικά, ἐὰν μετὰ πάσης προθυμίας καί γνώμης ἀγαθῆς σπουδάσητε τὴν πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην καί ὁμόνοιαν ἀδιάστατον διατηρεῖν καί μὴ ἢ σχίσματα ἐν ὑμῖν μήτε διχοστασίας καί ἔριδες καί μερικαὶ φιλίας καί εταιρεῖαι, ἀλλὰ πίστις καί ἀγάπη καί στοργῆς διάθεσις πρὸς ἀλλήλους καί τὸν καθηγούμενον καί ἀκριβῆς φυλακὴ τῶν ἐντολῶν μου τῶν ἐλαχίστων καί τύπων καί κανόνων τῶν παραδοθέντων ὑμῖν, πιστεύω τῷ Θεῷ

Ἡ καθημερινή ζωὴ τοῦ Λαυριώτου περιλαμβάνει τὴν συμμετοχὴ του στὶς κοινὲς Ἀκολουθίες, στὸ διακόνημα, τὸν προσωπικὸ κανόνα. Ἀποφεύγεται ἡ καταπιεστικὴ ἐργασία καὶ ὑπάρχουν συστήματα ἐλαφρύνσεως βαρέων διακονημάτων²⁹.

Ὁ Ὅσιος παρόλο ὅτι ἦταν αὐστηρὸς ἀσκητὴς, ἡ ἀσκησίη του ἦτο περισσότερο πνευματικὴ καὶ δὲν κατάφευγε σὲ πράξεις ὑπερβολῆς, ὅπως ἀλυσίδες, σωματικὰ πλήγματα κ.λπ. Ἡ ἀσκησιὴ ἀπετελεῖται κυρίως ἀπὸ νηστείες, χύσιμο δακρύων, ἀποφυγὴ κάθε ἄνεσης καὶ τρυφῆς, κοινὲς ἀκολουθίες, ἀτομικὴ προσευχὴ, κ.λπ.³⁰

Z. Ὁ Ἡγούμενος

Κεντρικὴ θέσις ἐντὸς τοῦ λαυριωτικοῦ μοναστικοῦ συστήματος καὶ τῆς Μονῆς κατέχει ὁ ἡγούμενος. Εἶναι τὸ πρόσωπον πέριξ τοῦ ὁποῦ συνάπτεται ἡ λαυριωτικὴ ἀδελφότης.

Εἶναι ὁ ποιμὴν - πνευματικὸς πατήρ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀναλάβει ψήφω τῶν προκρίτων καὶ ἐπωμισθεὶ τὴν πνευματικὴ ἐπιστάσις τῆς ἀδελφότητος καθὼς καὶ τὴν διοίκησις τῆς Μονῆς, ὁμοῦ βεβαίως μετὰ τῆς συνάξεως τῶν προκρίτων.

Ὁ ὑποψήφιος ἡγούμενος γὰρ νὰ ἐκλεγῆι καὶ νὰ ἀσκήσει τὸ ποιμαντικὸ του ἔργο καὶ νὰ ἀνταποκριθεὶ στὴν ὑψηλὴ του ἀποστολὴ πρέπει νὰ κοσμεῖται ἀπὸ ὠρισμένα πνευματικὰ καὶ διανοητικὰ χαρίσματα, νὰ διαθέτει βασικὲς διοικητικὲς ἰκανότητες, «δυνάμενον κατὰ τὸ θεῖον θέλημα αὐτοῦ ἀξίως προϊῶστασθαι καὶ καλῶς διεξάγειν καὶ ποιμαίνειν τὰ λογικὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς αὐτοῦ»³¹.

Γιὰ τὸν ἅγιο Ἀθανάσιο, ὁ ἡγούμενος πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν «καθ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ συνοδείαν καὶ ἀδελφότητα, τὸν λόγῳ καὶ βίῳ καὶ πράξει τῶν

ὅτι οὐ μόνων τῶν ἐπιτρόπων τὰ σπλάγγνα διανοίξει ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐτέρου ὑπερέχοντος προσώπου εἰς τὸ συμπαθεῖν καὶ συγκροτεῖσθαι καὶ συνεργῆσαι ὑμῖν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὑμετέρων ψυχῶν. Καὶ προσέχετε ἀκριβῶς, ἀδελφοί, ἵνα, ἐάν τις εὐρεθῆ ἐν ὑμῖν, ὅπερ ἀπεύχομαι, πειρώμενος διασχίσει τὸ σῶμα τῆς ἀδελφότητος διὰ τε πιθανολογίας καὶ δολιότητος καὶ πονηρίας, τῷ τοιοῦτῳ μὴ συναναμείγνυσθαι τινα ἐξ ὑμῶν, ἀλλὰ θάπτον ἐξεῶσαι καὶ ἐκδιῶξαι τῆς συνοδίας ὑμῶν ὡς λυμεῶνα καὶ παλαιὰν ζύμην, ἵνα μᾶλλον αὐτὸς διασχισθῆ τῆς μερίδος τῶν σωζομένων...".

29. NORET J., *Vita*, α' σελ. 85-86...

30. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΔΙΟΝ., *μν. ἔργ.* σελ. 217, 218.

31. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 123....

ἄλλων διαφέροντα»³². Νὰ ὑπερέχει τῶν ἄλλων κατὰ τὴν φρόνηση καὶ ἀρετὴ, νὰ συγκατοικεῖ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς μὲ ἀγάπη καὶ ὁμόνοια, νὰ βαστάζει τὰ βάρη τῶν ἀπλουστέρων καὶ νὰ ἀγωνίζεται «πάση δυνάμει καὶ προθέσει, εἴτε ἔργῳ εἴτε λόγῳ ὁ ἐκ Θεοῦ λαβῶν τὴν χάριν», στὴ διακυβέρνηση τῶν ψυχῶν. Νὰ στηρίζει μὲ νουθεσίες, μὲ παρηγορίες, μὲ διδασκαλίες τοὺς ἀδελφοὺς. Νὰ διαφυλάττει τοὺς τύπους ὅσοι διευτυπώθησαν ἐγγράφως ἢ παρεδόθησαν ἀγράφως, οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦν τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν τράπεζαν καὶ τὰ λοιπὰ διακονήματα, ὅσους ἔθεσαν οἱ ἅγιοι καὶ θεοφόροι Πατέρες καὶ ἐμεῖς «παραδεδώκαμεν εἰς κανόνα καὶ τύπον τῆς καθ' ἡμᾶς λαύρας»³³.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι, γιὰ τὸν ἅγιο Ἀθανάσιο, ὁ ὑποψήφιος καὶ ἐκλεγμένος ἡγούμενος ἔχει καθήκοντα ὑψηλὰ καὶ πολυεθῆνα καὶ δὲν ἐκλέγεται προκειμένου νὰ γίνῃ κάτοχος τῆς ἐξουσίας καὶ νὰ νέμεται τὰ ὀφέλη αὐτῆς, διοικῶν κατὰ τοὺς νόμους τῶν κοσμικῶν ἰδρυμάτων.

Ὁ ἡγούμενος, μετὰ τὴν ἐκλογή καὶ ἐγκαθίδρυση, καθίσταται ὁ πνευματικὸς πατὴρ τῆς ἀδελφότητος, ἔχων κατὰ τὸν ἱερὸ πατέρα, «πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα κατὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ εἰς τὰ σωματικὰ», χωρὶς νὰ παρεμποδίζεται ἀπὸ κανένα, ὑπὸ τὸν αὐτονόητο ὄρο, «καλῶς καὶ θεοφιλῶς καὶ πνεύματι Θεοῦ διεξάγοντα (διοικοῦντα), καὶ ποιμαίνοντα τὴν ἐν Χριστῷ συνοδίαν»³⁴.

Κατὰ τὸ Χρυσόβουλο τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ, τοῦ ὁποίου ἀπόσπασμα διασώζεται στὸ Τυπικὸ τοῦ Ὁσίου, ὁ αὐτοκράτωρ διώρισε τὸν Ἀθανάσιο καθηγούμενο τῆς Λαύρας καὶ τῶν πέριξ κελλιῶν, «ἀσάλευτον, διοικεῖσθαι τε παρ' αὐτοῦ πάντα, κατὰ τὸ τῷ Θεῷ φίλον καὶ τῇ μοναδικῇ καταστάσει ἁρμόδιον»³⁵. Συγχρόνως δέ, οἱ πατέρες τῆς ἀδελφότητος νὰ ἐπιδεικνύουν πρὸς αὐτόν «ὑποταγὴν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον»³⁶.

Σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ Τυπικοῦ, ὁ εἰρημένος αὐτοκράτωρ, ἀναθέτει στὸν Ἀθανάσιο τὴν διοίκηση τῆς νεόδμητης Λαύρας, κατὰ τρόπον ὥστε παρ' αὐτοῦ «διατίθεσθαι τε καὶ διατάσσεσθαι περὶ τὴν τοιαύτην εὐαγεστάτην λαύραν, κυριότητι τε καὶ ἐξουσίᾳ, ἥπερ βουλοίμεθα κεχρηῆσθαι κανονίζεῖν τε καὶ τυποῦν καὶ

32. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 124.

33. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 124.

34. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 129.

35. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 106.

36. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 129.

ρουθμίζειν καὶ ὅσα τῆ μοναδικῆ καταστάσει λυσιτελεῖ, διανοεῖσθαι τε καὶ διαπραττεσθαι»³⁷.

Χαρακτηριστικὴ ἐν προκειμένῳ εἶναι καὶ μία ἀναφορὰ τοῦ Ὁσίου κατὰ τὴν ὁποία «καὶ αὐτὸς ἐγὼ ὁ πάντων ἔχων τὴν κυριότητα καὶ οὗ τῷ λόγῳ ἀνθέστηκεν οὐδὲ εἷς, οὗ τῆς τῶν ἀδελφῶν γνώμης χωρὶς τὸν ἐμὸν βούλομαι καταλελοιπέναι διάδοχον»³⁸.

Ἡ ὁμολογία αὐτὴ φανερῶνει τὴν ἔκπαιση τῶν ἐξουσιῶν αὐτοῦ ὡς ἡγουμένου καὶ τὴν συμμετοχὴ τῶν ἀδελφῶν στὴν ἄσκηση τῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς, κυριῶς στὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου.

Ἡ ἐξουσία τοῦ ἡγουμένου δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Ὑπάρχει ἡ «τῶν προκρίτων λογὰς», «οἱ τὰ πρῶτα μετ' αὐτὸν φέροντες ἀδελφοί», ἓνα εἶδος συμβουλίου ἢ συνάξεως μετὰ τῆς ὁποίας ἀσκεῖται ἡ διοίκησις τῶν μοναστηριακῶν ὑποθέσεων καὶ διαχείρισις τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς.

Ὁ νομίμως καὶ κανονικῶς ἐκλεγμένος ἡγούμενος ἢ ἄλλος προεστώς, ὁ «τὸ κῦρος καὶ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν τῆς Λαύρας... εἰληφώς», ὀφείλει νὰ τὴν παραφυλάττει καὶ περιφρουρεῖ, «εἰς δόξαν Θεοῦ... εἰς ὠφέλειαν τῶν μαθητιῶντων...»³⁹.

Ὡς πνευματικὸς πατὴρ ὑποχρεοῦται νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο τῆς λαυριωτικῆς ἀδελφότητος καὶ τὴν εὐρυθμον λειτουργία τῆς Μονῆς: «Ἴδου παρατίθημί σοι, προτρέπει τὸν νέον ἡγούμενον ὁ Ὅσιος, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, πᾶσαν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ, ὅπως προσλάβοις... διαφυλάξοις, ὡς ἄρνας Χριστοῦ, ὡς μέλη φίλτατα, θάλπων καὶ περιέπων ἓνα ἕκαστον, κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον...»⁴⁰.

37. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 107.

38. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 108.

39. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 121.

40. Ἐν. ἄν. μν. ἔργ., σελ. 121. «...Ταῦτα δὴ πάντα καὶ ὅσα ἕτερα παρ' ἡμῶν ἐγγράφως τὲ καὶ ἀγράφως ἐξελάβου, ὡ πατέρ καὶ ἀδελφέ, ὅστις ἂν εἴης ὁ προεστώς, ὁ καὶ τὸ κῦρος καὶ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν τῆς Λαύρας, ἣν εἶχομεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα μὴ πλέον τι λέγω, παρὰ Θεοῦ καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως εἰληφώς, παραφυλάξοις καὶ φρουρήσοις εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς καύχημα ἐμοί, εἰς ὠφέλειαν τῶν μαθητιῶντων, εἰς ζῆλον ἔνθεον τῶν ἀκουόντων καὶ ὁρώντων, ἵνα εὐ σοι γένηται καὶ ἔση κατευοδούμενος ἐν Κυρίῳ· τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπειθῆ καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖν. Ἴδου οὖν παρατίθημί σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ· ὅπως προσλάβοις καὶ ὀδηγήσοις καὶ διαφυλάξοις ὡς ἄρνας Χριστοῦ, ὡς μέλη φίλτατα θάλπων καὶ περιέπων ἓνα ἕκαστον κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον, ὅτι ἐπίσης ἢ στοργῆ τῶν μελῶν τοῦ σώματός ἐστιν ἐφ' ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ».

Λόγω τῆς θέσεως, τῶν πολλαπλῶν εὐθυνῶν καὶ πνευματικῶν καθηκόντων τοῦ ἡγουμένου, ὁ ἱερός πατήρ παρέδωσε ὠρισμένες ὑποθήκες, ὡς πολύτιμη παρακαταθήκη καὶ ὁδηγὸς στὴν ἄσκηση τῆς διακονίας του:

α. Δὲν θὰ μεταβάλλεις τὸν τύπο καὶ τὸν κανόνα τῆς παρούσης Διαθήκης ποὺ παρέλαβες «παρὰ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως», ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως κατεπειγούσης ἀνάγκης.

β. Δὲν θὰ ἀποκτήσεις κανένα πρῶγμα ἐγκόσμιο καὶ δὲν θὰ ἀποθησαυρίσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου οὔτε ἓνα ἀργύριο.

γ. Δὲν θὰ διαμοιράσεις τὴν ψυχὴ καὶ τὴν καρδιά σου στὶς σχέσεις καὶ τὶς φροντίδες σου γιὰ τὰ πνευματικά σου παιδιά καὶ τοὺς ἀδελφούς ποὺ σοῦ εἶναι ἐμπιστευμένοι ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε ἀκόμη σ' αὐτοὺς τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς ἢ φίλους ἢ συνεργάτες.

δ. Δὲν θὰ χρησιμοποιοῦσεις τὰ πράγματα τῆς Μονῆς σου ὡς ἐλεημοσύνη ἢ κληρονομία οὔτε ἐνὸς ζεῖς οὔτε μετὰ τὸν θάνατό σου, στοὺς προαναφερθέντας. Διότι δὲν εἶσαι ἐκ τοῦ κόσμου γιὰ νὰ μετέχεις στὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἐκτὸς ἐὰν μερικοὶ ἤθελαν ἀλλάξει ζωὴ ἀπὸ τὸν κοσμικὸ στὸν μοναχικὸ βίον. Καὶ ἔτσι θὰ ἀκολουθεῖς τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων Πατέρων.

ε. Δὲν θὰ ἀποκτήσεις δοῦλο, οὔτε γιὰ τὴν προσωπικὴ σου ἐξυπηρέτηση καὶ ὑπηρεσία οὔτε γιὰ τὴν Μονὴ ποὺ σοῦ ἔχει ἐμπιστευθεῖ, ἄνθρωπο ποὺ εἶναι πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἐπιτρεπτό στοὺς κοσμικοὺς, ὅπως ὁ γάμος.

στ. Δὲν θὰ ἀποκτήσεις ζῶο θηλυκοῦ γένους γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν σου, ἐσὺ ποὺ ἔχεις ἀπαρνηθεῖ τελείως τὸ θηλυκὸ γένος.

ζ. Φρόντισε νὰ διατηρήσεις νὰ εἶναι ὅλα κοινὰ στὴν ἀδελφότητα καὶ ἀμέριστα καὶ τίποτε νὰ μὴν περιέχεται στὴν αὐθαίρετη ἐξουσία τοῦ καθενὸς ὡς ἰδιοκτησία, ἀκόμη καὶ μία βελόνη. Τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ σου νὰ εἶναι ἐξ ἴσου μοιρασμένα σὲ ὅλα τὰ πνευματικά σου παιδιά, τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρες.

η. Δὲν θὰ κάνεις μὲ κοσμικοὺς ἀδελφοποιεῖς καὶ συντεκνίες, ἐσὺ ποὺ ἐγκατέλειψες τὸν κόσμον καὶ τὸν γάμον.

θ. Δὲν θὰ ἔχεις κανένα ἰδιαιτέρο χῶρον γιὰ τὸν ἑαυτό σου, οὔτε τὴν οἰκονομικὴ μέρμινα τῆς Μονῆς. Γιὰ σένα «ἔστω σοι κλεῖς ἢ μεγίστη τῶν ψυχῶν φροντίς...». Τὴν διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν νὰ ἀναθέσεις στοὺς οἰκονόμους καὶ στοὺς κελλαρίτες καὶ ὅ,τι ἀρμόζει σὲ κάθε διακόνημα. Προφανῶς ἐσὺ θὰ ἔχεις τὴν ἐξουσία καὶ θὰ τὴν μεταβιβάζεις μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση μετὰ τῶν προεχόντων (προϊσταμένων), σὲ οἰονδήποτε ἀδελφὸ καὶ θὰ ζητᾶς τὸν ἀπολογισμὸν κάθε διακονητοῦ.

ι. Δέν θά ἀποκτήσεις πολυτελῆ ροῦχα, ἀλλά, μιμούμενος τοὺς ἁγίους Πατέρες, νὰ ἐνδύεσαι καὶ νὰ ὑποδύεσαι ταπεινά.

ια. Δέν θά τρωῶς πλούσια φαγητά, οὔτε θά παραθέτεις πλούσια τράπεζα στοὺς φιλοξενουμένους, γιατί ἔτσι θά ἔχεις περισπασμούς. Καὶ τοῦτο διότι αὐτὸ εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπων πού ἐπιδιώκουν τίς ἀπολαύσεις τοῦ παρόντος βίου.

ιβ. Νὰ μὴν ἔχεις τὸ πνεῦμα τῆς πολυπραγμοσύνης καὶ τῶν πολλῶν ταξιδιῶν. Νὰ μὴ ἐγκαταλείψεις χωρὶς ἀνάγκη τὸ ποιμνίό σου. Ἀντίθετα νὰ προτιμᾷς νὰ παραμένεις μέσα στὴν ἀδελφότητα καὶ νὰ μεριμνᾷς καὶ νὰ φροντίζεις νὰ σώσεις τὰ λογικὰ πρόβατα πού ρέπουν στὴν πλάνη καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπεις ἀβασάνιστα στοὺς ὑποτακτικούς σου νὰ ταξιδεύουν καὶ μάλιστα σὲ καιρὸ χειμῶνος, ὁπότε καὶ νὰ θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν δέν θά μποροῦν λόγῳ τῶν κακῶν καιρικῶν συνθηκῶν, γνωρίζοντας καλὰ πῶς, ἢ ἐκτὸς τοῦ κελλίου παραμονὴ καὶ ἢ μετὰ κοσμικῶν συναναστροφῆ, ἐπιφέρει τὸν αἰώνιο θάνατο κατὰ τὸν μέγα Ἄντώνιο.

ιγ. Δέν θά ἐγκαταλείψεις τὸ ποιμνίό σου γιὰ νὰ πᾶς νὰ ἀναλάβεις ἄλλο ἢ γιὰ νὰ ἀποκτήσεις μεγαλύτερο ἀξίωμα.

ιδ. Δέν θά κάνεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ἢ γιὰ τὰ πνευματικά σου παιδιά οἶκο κοσμικὸ ἢ κατάλυμμα, ὅπου συχνάζουν γυναῖκες, ἀλλὰ θά ἐπιλέξεις σπίτια εὐλαβῶν ἀνδρῶν γιὰ τίς παροδικῆς ἀνάγκης ἐργασίας τῆς Λαύρας.

ιε. Δέν θά προσλάβεις ὑποτακτικὸ στὸ κελλί, στὸν ὁποῖο θά δεικνύεις ἰδιαιτέρη συμπάθεια ἐπὶ σκανδαλισμῶ τῶν ἀστηρίκτων καὶ ἀπλουστέρων. Τοῦναντίον θά ἐξυπηρετεῖσαι ἀπὸ ἀδιάβλητο πρόσωπο καὶ ἐναλλάξ ἐκ διαφόρων τῆς Μονῆς.

ιστ. Νὰ μὴ ἀποκτήσεις γιὰ τὴ Λαύρα προάστειο ἢ ἀγρό, κάτι πού θά προκαλέσει βλάβη καὶ περισπασμὸ ἄκαιρο στὴν ἀδελφότητα, παρὰ μόνο ἓνα μετόχι στὴν Πόλη, γιὰ νὰ φιλοξενοῦνται ἐκεῖ οἱ ἀδελφοὶ πού θά μεταβαίνουν γιὰ ἐργασίες τῆς Μονῆς. Καὶ τοῦτο, διότι τοὺς ἀρκοῦν ὅσα τοὺς ἄφησα μὲ τὴν πρόνοια καὶ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ, ἐὰν φυσικὰ τὰ φροντίζουν.

ιζ. Θὰ μεριμνήσεις νὰ χορηγοῦνται τὰ ἀναγκαῖα σὲ ἐκείνους πού ἀποκλείσθησαν κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ χειμῶνος ἢ κακοκαιρίας «ἐν τῷ τοῦ λειμένος καταγωγίῳ». Δέν θά περιορίσεις τὴν διακονίαν τῆς φιλοξενίας καὶ ἂν ἀκόμη τὰ οἰκονομικὰ τῆς Λαύρας περιέλθουν, «δι' οἰκονομίαν Θεοῦ», σὲ ἐσχάτη παρακμὴ καὶ φθάσουν «ἐν μόδιον».

ιη. Δέν θά προτιμήσεις τὸ συμφέρον κανενὸς προσώπου πού ἔχει ἐξουσία καὶ δύναμη στὴν παρούσα ζωὴ ἀπὸ τὸ συμφέρον τῆς ἀδελφότητος. Οὔτε θά

ὑποχωρήσεις ἀπὸ τοῦ νὰ θυσιάσεις τὴν ψυχὴ σου χάριν τῆς τηρήσεως τῶν θείων νόμων καὶ ἐντολῶν⁴¹.

Οἱ ἀνωτέρω ὑποθήκες δὲν ἀποτελοῦν μόνον πολύτιμη παρακαταθήκη γιὰ τὸν διάδοχο αὐτοῦ ἡγούμενο, ἀλλὰ καθορίζουν τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων οὗτος δέον νὰ ἀσκεῖ τὴν ἡγουμενία του καὶ νὰ τὴν διαφυλάττει μακριὰ ἀπὸ σκάνδαλα καὶ διακρίσεις, φατρίες καὶ μερικῆς φιλίες ἀπὸ ἐφάμαρτες σχέσεις μὲ κοσμικὰ πρόσωπα δι' ἴδιον ὄφελος καί, γενικῶς εἰπεῖν, ἀπὸ πράξεις μειωτικῆς τοῦ προσωπικοῦ καὶ πνευματικοῦ του κύρους καὶ τῆς ἀποστολῆς του.

Η. Ἡ διαδοχὴ τοῦ ἡγουμένου

Τὸ θέμα τῆς διαδοχῆς τοῦ ἡγουμένου καθορίζεται μὲ τρόπο σαφῆ καὶ ἀρκούντως λεπτομερῆ στὸ Τυπικὸ τοῦ Ὁσίου. Οἱ ἀναφορῆς εἶναι πολλές. Ὁριοθετοῦνται σ' αὐτὸ οἱ προϋποθέσεις τῆς ἐκλογῆς καὶ οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ ἐτι ζῶντος ἡγουμένου.

Ἔτσι, κατὰ τὸν ἱερό Πατέρα: «Ὅταν μέλλῃ (ὁ ζῶν ἡγούμενος) τῆς ἐπικήρου ταύτης ζωῆς τῆς μηδὲν στάσιμον ἢ βέβαιον ἐχούσης μεθίστασθαι, καταλιμπάνη διάδοχον εἰς τὴν τῆς ἡγουμενίας ἀρχὴν, ἐκεῖνον, ὃν ἂν παρὰ τοῦ Θεοῦ πληροφορηθῆῖ καταλλήλως πρὸς τὸ πρῶγμα καὶ προσφυῶς ἔχοντα, ὃν καὶ τῶν ἰδίων ἀρετῶν τὸ φῶς διάδηλον διαδείκνυσιν, εἰδήσει μέντοι καὶ γνώμη (ἐγκρίσει) τῶν προκριωτέρων ἀδελφῶν καὶ εὐλαβεστέρων»⁴².

41. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 112, 113, 114. ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΝ. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, *μν. ἔργ.*, σελ. 189-192

42. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 108-111. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΑΛΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 102-120.

"...καθὼς αὐταῖς λέξεσιν οὕτως περιέχει τὸ χρυσοβούλλιον: «δεσπόζεσθαι τε μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ Ἀθανασίου διοριζόμεθα: πλὴν καὶ ἐτι ζώσης τῆς βασιλείας ἡμῶν βουλόμεθα τὸν αὐτὸν εὐλαβεστάτον μοναχὸν Ἀθανάσιον καθηγούμενον εἶναι τῆς τοιαύτης Λαύρας καὶ τῶν πέριξ τῆς Λαύρας κελλίων τῶν ὀγδοήκοντα μοναχῶν ἀπαρασάλευτον, διοικεῖσθαι τε παρ' αὐτοῦ πάντα κατὰ τὸ τῷ Θεῷ φίλον καὶ τῇ μοναδικῇ καταστάσει ἀρμόδιον. Μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, εἰ μὲν ἢ βασιλεία ἡμῶν καὶ ἐτι τῷ βίῳ περιέσει, τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς Λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλίων τῇ ἀρετῇ διαφέροντα καὶ ὃν ἂν ὁ αὐτὸς εὐλαβεστάτος μοναχὸς Ἀθανάσιος τελευτῶν ἐπιτρέψειεν, ἐκεῖνον καὶ πρὸς τὴν τῆς ἡγουμενίας ἀρχὴν ἐγκαθίστασθαι. Ἐπειδὴν δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ τοῦδε τοῦ ματαίου βίου καλέσειε καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ἡμεῖς ποτηρίου τοῦ θανάτου μετάσχωμεν, οὐδένα βουλόμεθα τῶν πάντων ἕτερον εἰς τὴν τοιαύτην Λαύραν καθηγούμενον προχειρίζεσθαι, ἀλλ' ὃν ἂν οἱ μοναχοὶ τῆς τε Λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλίων συναθροιζόμενοι τε καὶ διασκοπούμενοι τῇ ἀρετῇ ἴδωσι διαφέροντα καὶ ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχοντα, ἐκεῖνον καὶ πρὸς ἡγουμενίαν ἐγκαθιστᾶν. Ξένης δὲ λαύρας ἢ

Παρόμοιόν τι ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὸ Χρυσόβουλο τοῦ Νικηφόρου Φωκά, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο, ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Ὅσιος εἶχε τὴν ἐξουσία ὁμοῦ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ ὀρίζουν τὸν διάδοχο, ἐν ἐναντία δὲ περιπτώσει, ὅταν ἀμφότεροι ἐκ τοῦ ματαίου βίου ἤθελον ἀναχωρήσει, «οὐδένα τῶν πάντων ἕτερον εἰς τὴν τοιαύτην λαύραν Καθηγούμενον προχειρίζεσθαι, ἀλλ' ὃν ἂν ἡ μοναχοί τε τῆς τε λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλίων συναθροισζόμενοι τε καὶ διασκοπούμενοι ἀρετῇ τε ἴδωσι διαφέροντα καὶ ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχοντα ἐκείνον καὶ τὴν ἡγουμενείαν ἐγκαθιστᾶν»⁴³.

Στὴν περίπτωση δέ, κατὰ τὴν διαδικασία ἀναδείξεως τοῦ ἡγουμένου, μοναχός τις «δαμονιώδει φρονήματι ἀπατώμενος καὶ ἰδίῳ θελήματι ἀπαγόμενος (κινούμενος) ἐπιζητεῖ νὰ προβάλλει ἕτερον ἐκτὸς ἐκείνου τὸν ὁποῖον «ὀπροεστὼς καὶ πᾶσα ἡ τῶν προκριωτέρων ἀδελφῶν λογὰς ἐγκρίνει καὶ ἐπιλέξεται», δημιουργώντας στάσεις, παρασυναγωγές, φατρίες καὶ σχίσματα, νὰ ἐκδιώκεται καὶ νὰ ἀποκόπτεται ἐκ τοῦ σώματος τῆς ἀδελφότητος ὡς (πνευματικά) ἄρρωστος μὲ τὸ «ὡς μὴ κατὰ Θεὸν τούτοις συζῶν μηδὲ τὴν προκοπὴν αὐτῶν καὶ τὸ συμφέρον ἐπιζητῶν»⁴⁴.

Σὲ περίπτωσι θανάτου ἡγουμένου ἐκτὸς τῆς Λαύρας, ἡ ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου ὀρίζεται νὰ γίνῃ, «συνελεύσει καὶ διασκοπήσει τῶν προεχόντων... ἐξ αὐτῆς τῆς ἀδελφότητος καὶ οὐκ ἀπὸ ξένης Μονῆς ἢ Λαύρας». Ἡ αὐτὴ διαδικασία προβλέπεται καὶ στὴν περίπτωση ἐκδημίας τοῦ ἡγουμένου χωρὶς νὰ πληροφωρήσει τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου διαδόχου.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσι γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς ὑποψήφιος δέον νὰ ἀνήκει στὴν ἀδελφότητα, νὰ εἶναι κανονικὸ μέλος αὐτῆς. Ἔτσι, δὲν γίνεται δεκτὸς ὡς ὑποψήφιος προερχόμενος ἀπὸ ξένη λαύρα ἢ μονή, μὲ κίνδυνο, ἐὰν ἐκλεγεῖ, ἡ Λαύρα νὰ καταστῆ ὑποτελὴς ἄλλῃς μονῆς, ἢ νὰ περιπέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσία ἄλλου κοσμικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ προσώπου, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ αὐτοδέσποτος.

μονῆς οὐδόλως παραδεχόμεθ' αὐτὴν ἐν οἰφθήποτε χρόνῳ ἡγούμενον ἐν αὐτῇ γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὸν ἡμέτερον θάνατον ἐξεῖναι τινὶ βουλόμεθα ταύτην κοσμικῶ ἢ ἐκκλησιαστικῶ προσώπῳ ἢ καὶ μοναχικῶ δωρεῖσθαι ἢ ὑφ' ἑτέραν ποιεῖσθαι μονήν, ἀλλ' οὕτως ἐλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην τε καὶ διάταξιν».

Ταῦτα ἡ θαυμασία καὶ ἄληπτος ἐκείνη ψυχὴ διωρίσατο τῆς ἡμετέρας γνώμης οὐκ ἄποθεν μηδεὶς οὖν οἰέσθω βουλῆς ἄνευ, εἰδήσεώς τε καὶ γνώμης ἡμετέρας λέξιν ψιλὴν ἐν τῷ χρυσοβουλίου περιέχεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν ἡμεῖς αὐτὸ ὑπεθέμεθα...".

43. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 107-108.

44. *Ἐν. ἄν.*, *μν. ἔργ.*, σελ. 108.

Σκοπὸς εἶναι ἡ Λαύρα νὰ εἶναι «αὐτοδέσποτος καὶ αὐτεξούσιος», ἔτσι ὥστε νὰ μὴ ὑποπέσει ὑπὸ τὴν ἐξουσία κανενός, «μήτε Πατριάρχου, μήτε Ζακελλίου, μήτε τινος ἄλλου προσώπου παραδυναστεύοντος» αὐτήν. Συνεπῶς, ὁ ὑποψήφιος πρέπει νὰ εἶναι μέλος τῆς λαυριωτικῆς ἀδελφότητος, καὶ μὴ ἐκ «ξένης (μονῆς) φοιτήσαντος καὶ αὐθημερὸν πλασθέντος, σκοποῦντος τὴν κατάληψιν τῆς ἀρχῆς», δηλ. τῆς ἡγουμενίας⁴⁵.

Ἡ ἀπαγόρευση ἐκλογῆς ἡγουμένου παρ' ἄλλης μονῆς περιέχεται καὶ στὸ Χρυσόβουλον τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, τὸ ὁποῖο, ἐν τέλει, δέχεται τὴν περίπτωσιν ἐκλογῆς ἀδελφοῦ προερχομένου ἀπὸ ἄλλη μονὴ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ παραμείνῃ σ' αὐτὴν δύο ἢ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἐγκαταβίωσης, ὅποτε καθίσταται κανονικὸς ἀδελφὸς αὐτῆς, θεωρούμενος «τέκνον καὶ σῶμα τῆς ἐκκλησίας καὶ μέλος τῆς κατ' ἐμὲ ἀδελφότητος καὶ κατὰ μηδὲν διαφέρειν τῆς ἐμῆς κουρᾶς...»⁴⁶.

Συνεπῶς, ἀποδέχεται ὁ Ὅσιος, τὴν περίπτωσιν νὰ εὐρεθῆ ἀδελφός, ὁ ὁποῖος ἦλθε ἀπὸ ξένη μονὴ καὶ ἐφ' ὅσον «διαπρέψας ἐν τῇ μονῇ, ἱκανός τε καὶ ἐπιτήδειος καὶ ἄξιος τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας ἀναφανῆ ἀκωλύτως καὶ ἀνενδοιάστως ἐπιστατεῖτω, παρὰ τοῦ μέλλοντος τελευτᾶν Καθηγουμένου κατὰ διαδοχὴν μαρτυρούμενός τε καὶ καταλιμπανόμενος, ἀλλὰ γὰρ καὶ παρὰ τῶν τῆς λαύρας ἀδελφῶν ὁ τοιοῦτος ἐκλεγέσθω»⁴⁷.

Σκοπός, ὑπογραμμίζει ὁ ἱερός Πατὴρ, τῶν ρυθμίσεων αὐτῶν εἶναι ἡ εὐρυθμία τῆς Λαύρας, ἡ πνευματικὴ προαγωγὴ τῶν πατέρων καὶ ἡ φροντίς «τὸ μὴ δεσποτεῖα τινὸς ἀσυντελοῦς προσώπου, παρὰ τὸ προσῆκον ὑποπεσεῖν τὴν Ἐκκλησίαν» (Λαύραν).

Ἀσφαλιστικὴ ὁμῶς δικλείδα στὴν ἐξουσία τοῦ μέλλοντος τελευτᾶν ἡγουμένου περὶ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ νέου τοιοῦτου, ὁ ἴδιος ὁ ἱερός Πατὴρ ἔθετε τὴν γνώμην καὶ κρίσιν τῶν πατέρων καὶ τῶν προκρίτων.

Ἔτσι, στὸ Τυπικὸ ὑπογραμμίζεται, «... ἐγὼ ὁ πάντων τὴν κυριότητα, καὶ οὐ τῷ λόγῳ ἀνθέστηκεν οὐδὲ εἷς, οὐ τῆς τῶν ἀδελφῶν γνώμης χωρὶς τὸν ἐμὸν βούλομαι καταλελοιπέναι διάδοχον...».

Ἡ θέση αὐτὴ ἐξισορροπεῖ τὴν ἐξουσία τοῦ ἡγουμένου μὲ τὴν γνώμην καὶ κρίσιν τῶν προκρίτων καὶ τῶν ἀδελφῶν, τῶν ὁποίων ὁ διάδοχος πρόκειται νὰ προστεῖ.

45. Ἐν. ἄν., μν. ἐργ., σελ. 108.

46. Ἐν. ἄν., μν. ἐργ., σελ. 110.

47. Ἐν. ἄν., μν. ἐργ., σελ. 109-110.

Θ. Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς

Ἡ διαδικασία τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγουμένου ὀρίζεται στοῦ Τυπικὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

Προκειμένης τῆς ἐκλογῆς, ὁ Ἐπίτροπος ἀπαθῶς, ἐλευθέρως καὶ ἀπροσωπολήπτως καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει καὶ γνωρίζει «τὰ κρύφια τῆς καρδίας ἐκάστου», συμβουλευόμενος τοὺς προκρίτους, τοὺς λογιωτέρους καὶ πνευματικωτέρους ἀδελφούς, ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει τὶς γνώμες καὶ τὶς κρίσεις αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ τῶν λοιπῶν, προβάλλει ὡς ἡγούμενον ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον «ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ» καὶ ὁ ἴδιος πληροφορηθεὶ μαζί μὲ τοὺς προκρίτους ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι πέραν τῶν 15 ἀδελφῶν. Καὶ τοῦτο, διότι δὲν ἀποκλείονται οἱ πολλοί, ὡς δῆθεν μὴ πνευματικοὶ ἀλλὰ γιὰ τὸ μεγάλο πλῆθος διαφορετικῶν γνωμῶν⁴⁸.

Ἡ προβολή-διαδικασία προβλέπει τὰ ἑξῆς:

Τελείται ἀφ' ἑσπέρας ὀλονυκτία καὶ μετὰ τὸ πέραν τῆς Θείας Λειτουργίας, «ὁ προχειριζόμενος εἰς προεστῶτα» θέτει μετάνοιαν ἔμπροσθεν τοῦ Ἱεροῦ Θυσιαστηρίου καὶ εἶτα στρέφεται πρὸς τοὺς μοναχοὺς καὶ θέτει μετάνοιαν πρῶτος ὁ Ἐπίτροπος Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ καὶ μετὰ οἱ ὑπόλοιποι.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὁ νέος ἡγούμενος ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τῆς Μονῆς, ἔχοντας ὅλη τὴν ἐξουσία καὶ κυριότητα σὲ κάθε ζήτημα. Ὁ Ἐπίτροπος εἶναι συνεργός «πάσῃ δυνάμει» τοῦ νέου ἡγουμένου, ἐνῶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουν νὰ «ἐπιδεικνύουν ὑποταγὴν καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον»⁴⁹.

48. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 128. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΛΑΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 190-194.

«Τῷ δὲ ἐπιτρόπῳ μου, τῷ μοναχῷ Ἰωάννῃ τῷ Ἰβηρι, ἐντέλλομαι καὶ ἐπισκήπτω ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ καὶ τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου, ἵνα μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν οὕτω διατεθῆ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ συνοδίαν καὶ τὴν Λαύραν καὶ εἰς πάντα τὰ περὶ αὐτὴν, τὰ τε ἐντὸς τοῦ Ὄρους καὶ τὰ ἐκτός, καθὼς ἀπαιτεῖ αὐτὸν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων Πατέρων ἢ διδασκαλία, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς προσκαρτερεῖτω ἐν τῇ Λαύρᾳ ἡμέρας οὐκ ὀλίγας καὶ προσομιλεῖτω αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ὁμοῦ καὶ ἰδίως ἐκάστῳ. Καὶ εὐχὰς ἐπιτελείτωσαν καὶ ἐκτενάς καὶ ἀπροσωπολήπτως καὶ ἀπαθῶς καὶ μετὰ πάσης ἐλευθερίας ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος καὶ γινώσκοντος τὰ κρύφια τῆς καρδίας ἐκάστου, οὕτω καὶ μετὰ τῶν προκρίτων ἀδελφῶν καὶ λογιωτέρων καὶ πνευματικωτέρων συμβουλευόμενος καὶ γυμνάζων ἐπὶ πολὺ καὶ βασανίζων τὰς τε γνώμας καὶ τὰς κρίσεις αὐτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν προχειριζέτω καθηγούμενον, ὃν ἂν ὁ Θεὸς εὐδοκῆ καὶ αὐτὸς πληροφορηθῆ μετὰ καὶ τῶν προκρίτων ἀδελφῶν».

49. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 128-129. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΛΑΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 194, 196.

«... Καὶ τοῦ χρόνου προβαίνοντος ἐπισκεπτόμενος καὶ βλέπων ὁ κύριος Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ τοῦ

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἔκκληση τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς πρὸς τοὺς πατέρες ὑπὲρ τοῦ νέου ἡγουμένου, μέσῳ τῆς ὁποίας ζητᾶ τὴν ἀποδοχὴν καὶ ὑπακοήν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ τηρεῖ ὅσα παρ' αὐτοῦ ἔχει διδαχθεῖ⁵⁰.

I. Ἡ τῶν προκρίτων λογὰς

Συνεργοὶ καὶ συμπαραστάτες στὸ ἔργο τοῦ ἡγουμένου εἶναι οἱ ἐκ τῶν ἀδελφῶν καλούμενοι «πρόκριτοι», «οἱ προέχοντες», «οἱ τὰ πρῶτα φέροντες ἐν τοῖς ἀδελφοῖς», «οἱ ἔγκριτοι».

Στὸ Τυπικὸ τοῦ Ὁσίου δὲν καθορίζονται λεπτομερῶς οἱ ἀρμοδιότητες καὶ τὰ καθήκοντα τῶν «προκρίτων» ἀδελφῶν, ἀλλὰ ἀπὸ ὠρισμένες ἀναφορὰς προκύπτει ὅτι ἔργο καὶ ἀποστολὴ αὐτῶν εἶναι νὰ βοηθοῦν τὸν ἡγούμενον, κυρίως, ἐπὶ θεμάτων ἀφορῶντων τὴν διοίκηση καὶ διαχείριση τῶν μοναστηριακῶν υποθέσεων.

καθηγουμένου καὶ τῶν ἀδελφῶν τὴν τάξιν καὶ τὴν διαγωγὴν, πάντως ἐπιγνώσεται τοῦ μὲν τὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν καὶ στοργὴν καὶ ἀγάπην καὶ διάθεσιν καὶ φιλίαν ψυχῆς τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφούς, τῶν δὲ τὴν ὑπακοὴν καὶ πίστιν καὶ ἀγάπην, ἣν πρὸς τὸν καθηγουμένον ἔχει ἐκ ψυχῆς ἀγωνίζονται, οἱ καὶ τὰ ἐναντία τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν τὰ μὲν προσήκοντα τῇ πνευματικῇ καταστάσει ἐπισφραγίσαι, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα διορθῶσθαι καὶ πρὸς τὸ εὐθὺς ὁδηγήσαι, ἵνα τῶν ὑπὲρ τούτων μισθὸν ἀπολάβῃ παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ καθηγουμένου προβολὴν καὶ ἀποκατάστασιν θέλω καὶ βούλομαι ἔχειν αὐτὸν πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα κατὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ εἰς τὰ σωματικὰ παρὰ μηδενὸς τῶν ἀπάντων περικοπτόμενον ἢ ἐμποδιζόμενον καὶ μάλιστα καλῶς καὶ θεοφιλῶς καὶ Πνεύματι Θεοῦ διεξάγοντα καὶ ποιμαίνοντα τὴν ἐν Χριστῷ συνοδίαν...

50. MEYER RH., *μν. ἔργ.*, σελ. 122. ΜΟΝ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΠΙΛΛΗ, *μν. ἔργ.*, σελ. 166, 168, 170, 202.

«Ἀλλὰ δεῦρο καὶ ὑμεῖς, τέκνα καὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς οἰκτροτάτης φωνῆς· δέξασθε καὶ ἀποδέξασθε τὸν κύριον τὸν ἡγούμενον, καθότι ἐγὼ ἐξελεξάμην αὐτόν· ἀσπάσασθε αὐτόν ὡς διάδοχόν μου δι' αἰδοῦς καὶ τιμῆς προσβλέποντες αὐτόν καὶ τὸν τῆς ὑπακοῆς κανόνα νόμιμον, ὡς ἐν ἐμοί, καὶ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ καταφρονοῦντες τῆς ἐν Κυρίῳ νεαρᾶς αὐτοῦ προβολῆς, μηδὲ ἐκζητοῦντες πλεῖον τι παρὰ τῶν δωρηθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου χαρισμάτων· ἀρκετὸν αὐτῷ διακρατήσαι ἅπερ παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐντέταλται. Καὶ εἰ ἀγαπάτε μέ, τέκνα μου, καὶ τῆς ἀγάπης μου μέμνησθε, τὰς ἐντολάς μου φυλάξατε καὶ τὴν εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε. Εὐπέθειαν δὲ καὶ ταπεινώσιν καὶ τὴν μέχρι θανάτου ὑπακοὴν πρὸς τὸν καθηγουμένον ἀποσώσατε, μὴ ἀντιλέγοντες ἢ θλίβοντες ἕν τι. Τὸ ἀγγελικὸν ὑμῶν ἐπάγγελμα ἀδιάψευστον τηρήσατε· τὸν κόσμον μισήσαντες μὴ ἐπιστραφήτε πρὸς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα...».

Ἔτσι, ἐπὶ θεμάτων καθημερινοῦ βίου, διαχειρίσεως τῶν οἰκονομικῶν, λειτουργίας τῶν διακονημάτων ὁ ἡγούμενος συνεργάζεται μετὰ τῶν «προεχόντων» ἀδελφῶν⁵¹.

Στὸ θέμα τῆς προσλήψεως δοκίμων ἢ ξενοκούρων, τῆς μὴ ἀποδοχῆς ἀγενίων καὶ εὐνούχων, ἢ λήψη ἀποφάσεων γίνεται σὲ συνεργασία τοῦ ἡγουμένου μετὰ τῶν «τὰ πρῶτα φερόντων ἀδελφῶν»⁵².

Βασικὴ εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν προκρίτων στὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου ἡγουμένου. Ἔτσι, ὁ Ἐπίτροπος Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ «μετὰ τῶν προκρίτων ἀδελφῶν καὶ λογιωτέρων καὶ πνευματικωτέρων», συμβουλευέται περὶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν διαδικασιῶν τῆς ἐκλογῆς.

Τέλος, πέραν τῆς συνεργασίας τῶν προκρίτων μετὰ τοῦ ἡγουμένου στὴ διοίκηση τῶν τῆς Λαύρας ὑποθέσεων, μία βασικὴ ἀρμοδιότης τῶν «ἐγκρίτων» ἦταν ἡ συνεργασία αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἐπιτρόπου στὴν περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἡγούμενος πολιτεύεται, «ἐπὶ λύμη καὶ διαστροφῇ καὶ ἀπωλεία τῶν ψυχῶν τῆς ἀδελφότητος»⁵³.

Τότε, ὁ Ἐπίτροπος μετὰ τῶν ἐγκρίτων⁵⁴ ἀδελφῶν, «πρόνοιαν ποιούμενος τῆς ἀδελφότητος», προχειρίζει τὸν ἱκανὸν νὰ ἀναδειχθεῖ ἡγούμενος τῆς Λαύρας.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τρεῖς εἶναι περιπτώσεις κενώσεως τῆς θέσεως ἢ τοῦ διακονήματος τοῦ ἡγουμένου: ὁ θάνατος, ἡ παραίτηση καὶ ἡ πλημμελὴς καὶ μὴ θεοφιλὴς ἄσκηση τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Στὴν τελευταία περίπτωση στὸ Τυπικὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἀναφέρεται, ὅτι ἐὰν ὁ ἡγούμενος μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου «ἐπὶ λύμη καὶ διαστροφῇ καὶ ἀπωλεία τῶν ψυχῶν τῆς ἀδελφότητος» πολιτεύεται, τότε ὁ Ἐπίτροπος μετὰ τῶν ἐγκρίτων ἀδελφῶν, «πρόνοιαν τῆς ἀδελφότητος» ποιούμενοι, καθαιροῦν τὸν ἡγούμενο καὶ προχειρίζουν «τὸν δυνάμενον πρὸς σύστασιν εἶναι τῆς Λαύρας καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν»⁵⁵.

51. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 113-116.

52. *Ἐν. ἄν.*, *μν. ἔργ.*, σελ. 118.

53. *Ἐν. ἄν.*, *μν. ἔργ.*, σελ. 128.

54. *Ἐν. ἄν.*, *μν. ἔργ.*, σελ. 129.

55. *Ἐν. ἄν.*, *μν. ἔργ.*, σελ. 129 ... ΜΟΝ. ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, *μν. ἔργ.*, σελ. 264.

ΙΑ. Ὁ Ἐπίτροπος Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐμπίστους καὶ ἐμπείρους συμβούλους τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου. Ὑπηρετήσε τὴν Λαύρα μὲ ταπείνωση καὶ σύνεση, καταβάλλοντας κόπους γιὰ πολλὰ χρόνια.

Μετὰ τὴν ἀποβίωσή μου, γράφει ὁ Ὁσιος, ἐπιθυμῶ αὐτὸς ἐπειδὴ εἶναι πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ φρόνιμος καὶ ἔχει ὑπερβολικὴ ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη σὲ μένα τὸν ἀνάξιο, καὶ σὲ ὅλη τὴν ἀδελφότητα καὶ κατοικεῖ στὸ Ὅρος καὶ διήνυσε τὸ βίον μου καὶ ἔχει γεράσει (μαζί μου) νὰ εἰσέλθει στὴ Λαύρα καί, ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ κατοικήσει τελείως μὲ τοὺς ἀδελφούς, καὶ νὰ τοὺς καθοδηγῆ καὶ ἐκπαιδεύει πρὸς ὑπόμνηση ὑπακοῆς στὸν ἡγούμενον. Διαφορετικά, νὰ ἐπισκέπτεται συχνότερα τὴν ἀδελφότητα καὶ ρυθμίζει αὐτήν⁵⁶.

Καὶ ἐπίσης ὅταν μέλλει νὰ ἀποθάνει νὰ ἀφήσει Ἐπίτροπο τὸν κῦριν Εὐθύμιον, «πνευματικὸν μου τέκνον καὶ ἐκείνου κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα υἱόν».

Καὶ ἐκεῖνος πάλι ὅταν πρόκειται νὰ πεθάνει νὰ ἀφήνει, εἴτε ἀπὸ τὴ Λαύρα εἴτε ἀπὸ τὸ Ὅρος, ἐὰν εὐρεθῆ «λόγιος καὶ πνευματικὸς», σὲ διαδοχὴ Ἐπίτροπο, ὁμοίως καὶ οἱ ἐπόμενοι.

Ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου προκύπτει ὅτι ὁ Ἐπίτροπος Ἰωάννης ὁ Ἰβηρ καὶ οἱ πρόκριτοι ἀδελφοί, μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Ὁσίου ἀναλαμβάνουν ἓνα εἶδος «Ἐπιτροπείας» τῆς Μονῆς, παρατηροῦντες καὶ ἐπιβλέποντες τὴν πορείαν τῶν μοναστηριακῶν ὑποθέσεων καὶ ἐλέγχοντες τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας τοῦ ἡγουμένου.

Εἶναι ἐντυπωσιακὸ ὅτι ἐνῶ ὁ ἴδιος προτρέπει τοὺς ἀδελφούς, «τὴν εἰς τὸν καθηγούμενον ὑποταγὴν ἀνόθευτον διατηρῆσαι σπουδάσατε, ὑπέικοντες τῷ λόγῳ αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν, ὡς ὁ γε ἀντιτασσόμενος τῇ προστάξει αὐτοῦ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀντίσταται διαταγῇ», συγχρόνως, ὀρίζει ὅτι «ἐὰν δὲ διὰ τὰς ἐμᾶς ἁμαρτίας φανερώσῃ αὐτὸν ὁ χρόνος ἐπὶ λύμῃ καὶ διαστροφῇ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν ψυχῶν τῆς ἀδελφότητος πολιτευόμενον, ὅπερ ἀπεύχομαι μηδὲ ἐν ὀνείρῳ εὐρεθῆναι τὸν καθηγούμενον, καὶ τοιοῦτος φωραθεὶς ἀδιόρθωτος μείνη, τότε ὁ ἐπίτροπος μετὰ τῶν ἐγκρίτων ἀδελφῶν συμβουλευόμενος καὶ τῆς οἰκείας διακρίσεως καὶ φρονήσεως ποιεῖτω τὴν πρόνοιαν τῆς ἀδελφότητος προχειριζόμε-

56. MEYER PH., *μν. ἔργ.*, σελ. 124, 125.

νος τὸν δυνάμενον πρὸς σύστασιν τῆς Λαύρας καὶ πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ οὕτω διαρκεῖν μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ»⁵⁷.

ΙΒ. Ὁ Ἐπίτροπος τῆς Λαύρας στὴν Πόλι Νικηφόρος Οὐρανὸς

Στὰ πλαίσια τῶν σχέσεων τῆς Λαύρας μετὰ τὸν αὐτοκράτορα ὁ Ὅσιος προχωρεῖ σὲ μία πρωτότυπη καὶ ρηξικέλευθη ρύθμιση. Ὁρίζει ἐπίτροπο τῆς Λαύρας στὴ Βασιλεύουσα. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἡ πράξις αὐτῆ τοῦ Ἀθανασίου. Καὶ ἀποδεικνύει τὴν ἰδιαίτερη διοικητικὴ ἰκανότητα καὶ διόραση τοῦ ἀνδρός. Ἐπιθυμεῖ ἡ Λαύρα νὰ ἔχει πρόσωπο στὴν Πόλι, ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος νὰ παρακολουθεῖ τὶς ἐξελίξεις τῶν κρατικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους καί, ταυτόχρονα, νὰ εἶναι τὸ πρόσωπο πού θὰ προωθεῖ τὶς ὑποθέσεις καὶ τὰ ζητήματα τῆς Μονῆς. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ θὰ ἀποτελεῖ τὸν σύνδεσμο μετὰ τὴν τῆς Λαύρας καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους στὴν Πόλι.

Ἐπιθυμοῦσα, γράφει στὸ Τυπικὸ του, νὰ ἀφήσω τὸν «βασιλέα τὸν ἅγιον» (πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β΄ Βουλγαροκτόνου 976-1025) ἐπίτροπο τῆς εὐαγοῦς Λαύρας στὴν Πόλι, ἀλλὰ τοῦτο τὸ θεώρησα «τολμηρόν» καὶ συγκρατήθηκα ἀπὸ τὸν φόβο, ἐπειδὴ εἶναι «βασιλεὺς καὶ δεσπότης καὶ κύριος καὶ πατήρ καὶ τροφεὺς πάντων οὐχ ἡμῶν τῶν ἐλαχιστοτέρων μόνον καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν». Ἰδιαίτερα δὲ ἀπ' ὅλους τοὺς κοσμικοὺς καὶ μοναχοὺς, ὁ βασιλεὺς ἐπέδειξε περισσότερη εὐνοία σ' ἐμᾶς τοὺς ἀναξίους καὶ ταπεινοὺς καὶ στὴ δική μας Λαύρα τὴν ὁποίαν κατέστησε πολυάνθρωπο, τὴν διήρυνε καὶ τὴν ἐπαύξησε «δι' εὐσεβῶν χρυσοβουλλίων αὐτοῦ», διὰ τῶν ὁποίων ἐπεκύρωσε τὰ χρυσοβούλα τῶν ἄλλων βασιλέων, τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Τζιμισκῆ.

Γι' αὐτὸ δὲν ἐτόλμησα, ὡς ἐλέχθη, «τὸν ἀγαθὸν βασιλέα εἰς ἐπιτρόπου τάξιν καταλιπεῖν», ἀλλ' ἀφῆνω «ἐπίτροπον καὶ προστάτην καὶ ἀντιλήπτορα τῆς ἐν Χριστῷ συνοδίας ἡμῶν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Λαύρας», «τὸν εὐσεβέστατον κύριόν μου καὶ τῷ ὄντι φιλόχριστον καὶ φιλομόναχον Νικηφόρον, τὸν ἐνδοξότατον πατρικίον καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου» (γραμματεὺς τοῦ βασιλέως). Τὸν ἀφῆνω δὲ «διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ μισθὸν καὶ τὴν ἡγιασμένην αὐτοῦ ψυχὴν», γιὰ νὰ βοηθᾷ καὶ ἐνισχύει τὸν ἐπίτροπον Ἰωάννην τὸν Ἰβηρα, «τὸν πνευματικὸν ἡμῶν ἀδελφόν

57. Ἐν. ἄν., μν. ἔργ., σελ. 129.

καὶ πατέρα καὶ ὄλην τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα», στὴν ἀντιμετώπιση «τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀνιαροῖς», δηλαδὴ τῶν λυπηρῶν καταστάσεων τοῦ βίου.

Ὁ ἐπίτροπος λοιπὸν αὐτὸς στὴ βασιλεύουσα θὰ εἶναι προστάτης καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς Λαύρας στὴν «θεοφύλακτον» Πόλι γιὰ κάθε ὑπόθεση καὶ διακονία αὐτῆς.

Ὅταν, τέλος, πρόκειται νὰ ἀπέλθει τῆς παρουσίας ζωῆς, νὰ ἀφήνει ἐπίτροπον στὴν Πόλι διὰ τὴν εἰρημένην εὐαγγῆ λαύραν»⁵⁸, καὶ ἡ πρακτικὴ αὐτὴ νὰ συνεχίζεται ἀδιακόπως.

Ἀνωτέρω ἀνελύσαμεν κατὰ τὸ δυνατόν, βάσει τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου, τὸ μοναστικὸ σύστημα ποὺ ἐθέσπισε γιὰ τὴ νεόδμητη Λαύρα.

Πέρα, ὅμως, ἀπὸ τὸ σύστημα αὐτὸ ἢ ἕτερο προβάλλει ἡ οὐσία τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὡς ἀγγελικῆς πολιτείας, ὡς κατὰ Χριστὸν βιοτῆς, γιὰ τὴν ὁποία γράφει πρὸς μονάζοντας ὁ Ἅγιος Σεραπίων Θμουέως: «᾽Ω πόσης τιμῆς ὑπεροχὴν ἔχει τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν ὑμῶν σχῆμα! ὦ πόσης εὐωδίας πνευματικῆς πνέει! ὦ πηλίκου τοῦ ἐπαγγέλματος ἐψηφίσασθε λόγος οὐδεὶς ἀνυμῆσαι δύναται! ὦ ἐπάγγελμα οὐρανοῦ ἀπτόμενον! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ συναπτόμενον! ὦ ἐπάγγελμα ἀγγέλους ἐξεικονιζόμενον! ὦ ἐπάγγελμα τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ σῶζον! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ περιεσθηκός! ὦ ἐπάγγελμα Θεῶ τιμώτατον!...»⁵⁹.

Ἄλλὰ τοῦτο συμβαίνει ὅταν, «οἱ τοῦ κόσμου χωρίσαντες ἑαυτούς, τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιέρωσαν...»⁶⁰.

58. ΠΑΥΛΟΥ ΜΟΝ. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ, *μν. ἔργ.*, σελ. 207, 259-260.

59. ΣΕΡΑΠΙΩΝΟΣ ΘΜΟΥΕΩΣ. *Πρὸς μονάζοντας*, Mg. P.G. 40, στ. 933.

60. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ. *Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον*, Mg. P.G. 36, στ. 533.